

پایش ملی محیط کسب و کار تعاونی در ایران زمستان ۱۴۰۴

مرکز آموزش و پژوهش اتاق تعاون ایران

<https://www.icccoop.ir/training>

پایش ملی محیط کسب و کار ایران

بخش تعاون

زمستان ۱۴۰۴

مرکز آموزش و پژوهش اتاق تعاون ایران

(دوره سی و هشتم)

خرداد ۱۴۰۵

فهرست مطالب

مقدمه	۴
چکیده نتایج	۶
بخش اول: روش‌شناسی طرح پژوهشی	۸
معرفی مؤلفه‌های طرح پایش	۸
طرح نمونه گیری	۱۲
چارچوب و طراحی نمونه شاخص	۱۳
آشنائی با نظریه عمومی کارآفرینی شین (Shane)	۱۸
بخش دوم: جداول آماری نمودارها و تحلیل آماری	۲۰
شاخص ملی محیط کسب و کار تعاونی‌ها	۲۰
تحلیل روند شاخص محیط کسب و کار در بخش تعاون	۲۱
شاخص استانی محیط کسب و کار در بخش تعاون	۲۵
شاخص محیط کسب و کار تعاونی‌ها بر اساس رشته فعالیت اقتصادی در بخش تعاون	۳۰
شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها	۳۲
شاخص محیط کسب و کار تعاونی‌ها بر اساس مدل کارآفرینی شین (Shane)	۳۴
شاخص محیط کسب و کار بر اساس تعداد کارکنان تعاونی‌ها	۳۶
شاخص محیط کسب و کار بر اساس سابقه فعالیت تعاونی‌ها	۳۷
شاخص محیط کسب و کار بر اساس ظرفیت تولید تعاونی‌ها	۳۸
شاخص محیط کسب و کار بر اساس شرکت‌های تعاونی دانش بنیان	۳۹
بخش سوم: تحلیل آماری و مقایسه شاخص محیط کسب و کار در بخش‌های مختلف اقتصادی	۴۰
روش‌های ارزیابی نرمال بودن داده‌ها و نتایج	۴۱
بررسی نرمال بودن داده‌های شاخص با استفاده از چولگی و کشیدگی و نتایج	۴۴
آزمون پارامتریک: تحلیل واریانس یک‌طرفه آنوا و نتایج	۴۱
آزمون ناپارامتریک: آزمون کروسکال-والیس و نتایج	۴۵
آزمون و تحلیل آماری بر اساس مؤلفه‌ها	۴۶
تحلیل نتایج آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس برای هر مؤلفه	۴۸
مقایسه‌های چندگانه داوون برای تمامی مؤلفه‌های پایش	۴۸
موانع، چالش‌ها و پیشنهادات اصلاحی در خصوص محیط کسب و کار تعاونی‌ها در ایران	۵۳
نتیجه‌گیری و پیشنهادات	۵۶

عنوان: پایش ملی محیط کسب و کار ایران بخش تعاون زمستان ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: زمستان ۱۴۰۴

صاحب انتشار: اتاق تعاون ایران

تهیه و تنظیم: مرکز آموزش و پژوهش اتاق تعاون ایران

ملاحظات: الف- حقوق معنوی اثر متعلق به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های اتاق تعاون ایران تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر ماخذ بالامانع است.

ب- مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی مرکز پژوهش‌های اتاق تعاون ایران نیست.

مقدمه :

در دنیای پویای اقتصاد معاصر، تعاونی‌ها به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد اجتماعی و مشارکتی، نقش محوری در تحقق اهداف توسعه پایدار، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و تقویت توانمندی‌های محلی ایفا می‌کنند. در کشور ایران، که دارای سابقه‌ای غنی در شکل‌گیری جنبش تعاونی از دوران پیش از انقلاب اسلامی تا دوران معاصر است، این بخش اقتصادی بر پایه اصول قانون اساسی (ماده ۴۴) و قوانین حمایتی مانند قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۰ با اصلاحات بعدی) بنا نهاده شده است. با این حال، تعاونی‌ها در ایران همواره با چالش‌های ساختاری، نهادی و محیطی روبرو بوده‌اند که عملکرد آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. پایش محیط کسب‌وکار تعاونی‌ها، به عنوان ابزاری تحلیلی برای ارزیابی عوامل خارجی و داخلی مؤثر بر فعالیت‌های این بنگاه‌ها، ضروری است تا سیاست‌گذاران، مدیران و ذی‌نفعان بتوانند تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر شواهد اتخاذ کنند.

در همین راستا و در سال ۱۳۹۰ نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار را تصویب کردند. به موجب ماده ۴ این قانون: اتاق‌ها موظفند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب‌وکار در ایران را تدوین و به طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. اتاق تعاون ایران در قالب اجرای یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۴ نسبت به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار اقدام نمود و اجرای طرح ملی پایش محیط کسب‌وکار را در اواخر سال ۱۳۹۵ با همکاری اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی در دستور کار خود قرار داد.

امید است نتایج این طرح بتواند نقشه راه روشنی برای برنامه ریزی و سیاست گذاری در جهت بهبود محیط کسب و کار کشور فراهم آورد.

این گزارش با هدف پایش محیط کسب‌وکار تعاونی‌ها در ایران تدوین شده و از چارچوبی بومی‌شده برای تحلیل عوامل مؤثر بر عملکرد این بنگاه‌ها استفاده می‌کند. پژوهش حاضر سی و چهارمین گزارش فصلی است که اتاق تعاون ایران با رویکرد تلفیق داده‌های پیمایشی با داده‌های آماری بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین ارائه نموده است (دو گزارش سی و دوم و سی سوم به دلیل تغییرات کمی و کیفی در ساختار مرکز آموزش و پژوهش تهیه نگردیده است). این گزارش با بهره‌گیری از گزارش پایش کسب و کار اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران که از روش تکمیل پرسشنامه الکترونیکی (CAWI) و همچنین آمارگیری تلفنی با کمک رایانه (CATI) بهره‌برداری نموده است و همچنین داده‌های آماری تلفنی که توسط مرکز آموزش و پژوهش اتاق تعاون ایران بدست آمده تهیه و تدوین شده است. داده‌های آماری نیز از منابع رسمی کشور مورد استفاده قرار گرفته است. هدف اصلی، شناسایی موانع و تسهیل‌کننده‌های محیطی از منظر ذی‌نفعان مستقیم، ارزیابی شاخص‌های کلیدی عملکرد (مانند دسترسی به اعتبار، مقررات دولتی، رقابت بازار و تأثیر تحریم‌های بین‌المللی) و ارائه پیشنهادی عملی برای تقویت جایگاه تعاونی‌ها در اکوسیستم اقتصادی کشور است. در شرایطی که اقتصاد ایران با نوسانات ارزی، تورم مزمن و تحولات ژئوپلیتیکی دست و پنجه نرم می‌کند، پایش مداوم این محیط نه تنها به بقای تعاونی‌ها کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به عنوان اهرمی برای تحقق اقتصاد مقاومتی و عدالت اجتماعی عمل نماید.

در ادامه گزارش، ابتدا به بررسی ادبیات نظری و تجربیات جهانی پرداخته خواهد شد، سپس چارچوب تحلیلی بومی (SHANE) معرفی و بر اساس آن، نتایج تحلیل داده‌های پرسشنامه‌ای از تعاونی‌های نمونه بررسی می‌گردد. نهایتاً، با تکیه بر یافته‌های تجربی، راهبردهایی برای بهبود محیط کسب و کار تعاونی‌ها پیشنهاد خواهد شد. این مطالعه امیدوار است گامی مؤثر در جهت تقویت بخش تعاونی به عنوان سومین رکن اقتصاد ایران بردارد.

شایان ذکر است به دلیل شیوع ویروس کرونا در کشور از اسفند ماه سال ۹۸ شاخص ملی محیط کسب و کار با احتساب اثر کرونا به عنوان یکی از موانع کسب و کار محاسبه شده است و در پاییز ۱۴۰۱ به دلیل کاهش اثرگذاری شاخص مذکور در محیط کسب و کار، از محاسبات حذف شده است.

چکیده نتایج (زمستان ۱۴۰۴)

چکیده نتایج بر اساس بخش های مختلف پایش محیط کسب و کار تعاونی ها به شرح زیر است :

شاخص ملی محیط کسب و کار تعاونی ها: بررسی روند از ۱۳۹۵ تا زمستان ۱۴۰۴ نشان می دهد که مقدار شاخص در بازه ای بین حدود ۵.۷۹ تا ۵.۱۲ در نوسان بوده است و در مجموع، وضعیت محیط کسب و کار بخش تعاون طی این دوره به تدریج نامساعدتر شده است.

شاخص بخشی محیط کسب و کار تعاونی ها: با توجه به تقسیم رشته فعالیت ها در سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات، فعالان اقتصادی در بخش تعاون و در زمستان ۱۴۰۴، وضعیت محیط کسب و کار بخش کشاورزی (۹.۲۴) نامساعدترین و در بخش خدمات (۶.۲۴) مساعدترین محیط کسب و کار ارزیابی نموده اند.

شاخص استانی محیط کسب و کار تعاونی ها: عدد شاخص در حدود ۷۵ درصد استان های کشور از عدد شاخص ملی کسب و کار (۵.۱۲) کمتر بوده است که در نمودار ۳ قابل مشاهده است. اختلاف عدد شاخص وضعیت محیط کسب و کار تعاونی ها در بهترین و بدترین استان ها (هرمزگان ۵.۱۱ و قم ۱۰) ۴۸ درصد است که نشانگر وجود تفاوت در وضعیت عدد شاخص استان ها نسبت به یکدیگر است.

شاخص محیط کسب و کار تعاونی ها بر اساس رشته فعالیت اقتصادی: رشته فعالیت های: ۱- خدمات مربوط به تأمین جا و غذا ۲- آبرسانی، فاضلاب و فعالیت های تصفیه و ۳- تولیدی صنعتی به ترتیب دارای نامساعدترین محیط کسب و کار و ۱- رشته فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی ۲- سایر فعالیت های خدماتی ۳- حمل و نقل و انبارداری به ترتیب مساعدترین محیط برای کسب و کار نسبت به سایر رشته فعالیت های اقتصادی در بخش تعاون ارزیابی شده اند.

شاخص محیط کسب و کار تعاونی ها بر اساس مؤلفه های پیمایشی : غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، دشواری تامین مالی از بانک ها، بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی را نامناسب ترین مؤلفه های محیط کسب و کار تعاونی ها نسبت به سایر مؤلفه ها ارزیابی نموده اند.

شاخص محیط کسب و کار تعاونی ها بر اساس مدل کارآفرینی شین (Shane): شاخص ملی کارآفرین شین ۶.۴۵ نسبت به فصل به پاییز ۱۴۰۴، دارای درصد تغییرات ۲.۷- است که به معنی نامساعد شدن در شرایط کارآفرینی در فصل زمستان ۱۴۰۴ نسبت به فصل پاییز ۱۴۰۴ بوده است. همچنین تغییرات نسبت به فصل مشابه سال قبل نشان می دهد شرایط کارآفرینی نامساعدتر شده است.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس تعداد کارکنان تعاونی ها: نتایج بیانگر این است که عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه هایی که بیشتر از ۲۰۰ نفر نیروی کار دارند برابر با ۵.۸۵ و وضعیت کسب و کار آن ها مساعدتر از سایر تعاونی ها است و عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه هایی که ۵۰ تا ۱۰۰ نفر نیروی کار دارند ۶.۰۲ می باشد که وضعیت محیطی کسب و کار آن ها نامساعدتر از سایر تعاونی ها بوده است.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس سابقه فعالیت تعاونی‌ها: نتایج بیانگر این است که عدد شاخص محیط کسب و کار در تعاونی‌هایی که بین ۵ تا ۳ سال با شاخص ۶.۲۶ و بین ۱۱ تا ۱۵ سال با شاخص ۶.۲۹ سال سابقه فعالیت دارند از تعاونی‌هایی که بین ۶ تا ۱۰ سال با عدد شاخص ۶.۰۶ و بیشتر از ۱۶ سال، با عدد شاخص ۶.۲۰ سابقه فعالیت دارند وضعیت نامساعدتری در ارتباط با مؤلفه‌های پیمایشی دادند و در این بین تعاونی‌های جدیدالتاسیس وضعیت نامساعدتری داشته‌اند.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس ظرفیت تولید تعاونی‌ها: در تعاونی‌های مشارکت کننده در این طرح پژوهشی کمترین عدد شاخص یعنی ۵.۶۶ (مطلوبترین محیط کسب و کار) متعلق به گروهی از تعاونی‌ها بوده که با ظرفیت بین ۳۰ تا ۵۰ درصد ظرفیت واقعی خود فعالیت نموده‌اند و بیشترین عدد شاخص ۶.۵۶ (بدترین محیط کسب و کار) مربوط به گروهی از تعاونی‌ها که با کمتر از ۳۰ درصد ظرفیت واقعی خود فعالیت می‌نمایند.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس شرکت‌های تعاونی دانش بنیان: پنج مشکل اولویت‌دار شرکت‌های دانش بنیان ۱- غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات ۲- دشواری تامین مالی از بانک‌ها ۳- محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت ۴- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار ۵- وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار هستند.

تحلیل آماری و مقایسه شاخص محیط کسب و کار در سه اتاق (تعاون، اصناف، بازرگانی): نتایج آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک نشان داد که تفاوت شاخص کل پایش محیط کسب و کار میان اتاق‌های تعاون، بازرگانی و اصناف از نظر آماری معنادار نیست. با این حال، به‌صورت توصیفی مقدار این شاخص در اتاق تعاون بالاتر از دو اتاق دیگر مشاهده می‌شود که می‌تواند بیانگر نامساعدتر بودن نسبی وضعیت محیط کسب و کار در این بخش باشد.

آزمون و تحلیل آماری بر اساس مؤلفه‌ها: به‌طور کلی، نتایج آزمون داوون نشان‌دهنده الگوی واضحی از تفاوت معنادار آماری در میانگین پایش محیط کسب و کار میان نمونه‌های مشارکت کننده در سه بخش (اصناف، بازرگانی و تعاون) را نشان می‌دهد:

۱. اتاق اصناف در بیشترین تعداد مؤلفه‌ها دارای نامساعدترین محیط کسب و کار بوده است، این اتاق در حدود نیمی از مقایسه‌های معنادار از نظر آماری، بالاترین مقدار شاخص را به خود اختصاص داده است.
۲. اتاق بازرگانی نیز در رتبه دوم، در تعدادی از مؤلفه‌ها وضعیت نامطلوب داشته، ولی الگوی ضعف آن به‌صورت پراکنده و غیرمتمرکز است. هرچند فراوانی آن کمتر از اتاق اصناف است.
۳. اتاق تعاون نیز در تعدادی از مؤلفه‌ها عملکردی نامطلوب داشته، اما تعداد این موارد کمتر از دو گروه دیگر است و نمیتوان آن را بطور کلی نامساعدترین بخش دانست.

بخش اول: روش شناسی طرح پژوهشی

مطابق با ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اتاق ها موظف هستند به منظور اطلاع سیاست گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان ها، بخش ها و فعالیت های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. مطابق با همین مأموریت، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق های اصناف و تعاون ایران اقدام به برنامه ریزی برای جمع آوری اطلاعات و محاسبه شاخص ملی محیط کسب و کار ایران بر اساس ۷۰ مؤلفه پیمایشی و آماری کرده است که مؤلفه ها از نتایج اجرای طرح مطالعاتی در همین خصوص به دست آمده اند. اطلاعات ۲۸ مؤلفه پیمایشی از روش تکمیل پرسشنامه با همکاری فعالان اقتصادی (تعیین شده با روش های نمونه گیری) به دست می آید و برای کسب اطلاع درمورد مؤلفه آماری از منابع اطلاعاتی و آمار رسمی کشور که تا زمان انتشار نشریه به روزرسانی می شوند، استفاده می شود و در نهایت، شاخص های ملی پایش محیط کسب و کار ایران به تفکیک ملی، استان، بخش های عمده و رشته فعالیت های اقتصادی محاسبه شده اند.

اتاق تعاون ایران بمنظور پایش محیط کسب و کار بخش تعاون در کشور به طور جداگانه و اختصاصی، محیط کسب و کار تعاونی ها را مورد پایش قرار داده و در این گزارش به مقایسه بخش تعاون با سایر بخش ها از نظر محیط کسب و کار پرداخته و اینکه آیا در مؤلفه های مورد تحقیق تفاوت معنی داری مشاهده می شود را با روش های مختلف آماری آزمون نموده است.

معرفی مؤلفه های طرح پایش

مطابق مدل ارائه شده برای محاسبه شاخص محیط کسب و کار در ایران، شاخص ملی محیط کسب و کار از طریق انجام محاسبات بر روی ۷۰ نماگر که شامل ۲۸ مؤلفه پیمایشی و ۴۲ مؤلفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای اقتصادی در ایران معرفی شده است، حاصل می شود. قابل ذکر است مؤلفه های پیمایشی و آماری مورد استفاده در محاسبه فضای کسب و کار کشور به صورت زیر تعریف شده اند:

الف: مؤلفه های پیمایشی:

- ۱- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- ۲- برداشت های سلیقه ای از قوانین و مقررات توسط ماموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ...
- ۳- بی تعهدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
- ۴- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار
- ۵- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
- ۶- رویه های سختگیرانه اداره های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
- ۷- تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی رغبتی به خرید محصولات ایرانی
- ۸- تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
- ۹- وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار

- ۱۰- رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- ۱۱- دشواری تامین مالی از بانک‌ها
- ۱۲- فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
- ۱۳- ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
- ۱۴- ضعف دادگاه‌های در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
- ۱۵- وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
- ۱۶- ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- ۱۷- عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- ۱۸- فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- ۱۹- دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- ۲۰- کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- ۲۱- کمبود تقاضا در بازار
- ۲۲- کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
- ۲۳- کمبود نیروی کار ماهر
- ۲۴- محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- ۲۵- محدودیت دسترسی به آب
- ۲۶- محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
- ۲۷- فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
- ۲۸- موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی

ب : مؤلفه های آماری :

محیط نهادی

نماگر ۱ . محیط سیاسی (تاثیر عوامل سیاسی _ امنیتی بر اداره بنگاه‌ها)

۱.۱- تعداد مطبوعات دارای مجوز و فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۱.۲- تعداد سرقت (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۱.۳- تعداد سازمان‌های مردم نهاد (سمن) (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۲ . محیط علمی و آموزشی (مهارت و تحصیلات نیروی انسانی)

۲.۱- دانش آموخته‌های مراکز فنی و حرفه‌ای (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۲- تعداد دانش آموختگان دانشگاهی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۳- نرخ با سوادی شش ساله و بالاتر

۲.۴- تعداد دانش‌آموزان به ازای هر کلاس

نماگر ۳. محیط فرهنگی (فرهنگ، رضایت مندی و فرهیختگی نیروی انسانی)

- ۳.۱- تعداد صندلی‌های سینما (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۳.۲- تعداد فرهنگ‌سراها و کتابخانه‌های عمومی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۳.۳- تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۳.۴- تعداد خواسته‌های بازگشت به کار در هیئت‌های تشخیص دعاوی کار نسبت به کل شاغلان استان

نماگر ۴. فناوری و نوآوری

- ۴.۱- شاخص استانی فناوری اطلاعات
 - ۴.۲- تعداد کاربران اینترنت (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
 - ۴.۳- تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- نماگر ۵. محیط قانونی و حقوقی (حاکمیت قانون، تضمین‌های حقوق مالکیت و عملکرد دادگستری)

- ۵.۱- نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضائی
- ۵.۲- امتیاز قضائی و اداری (تخصیصی گزارش‌های عملکرد استانی قوه قضائیه)
- ۵.۳- میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی (روز)
- ۵.۴- تعداد پرونده‌های مطالبه طلب (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۶. ساختار و عملکرد دولت

- ۶.۱- تعداد کارکنان دستگاه‌های دولتی و حکومتی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۶.۲- پرداخت‌های دارائی‌های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای (عملکرد بودجه‌های عمرانی)

نماگر ۷. محیط کلان اقتصادی (ثبات اقتصاد کلان، ساختارهای اشتغال)

- ۷.۱- شاخص تورم مصرف‌کننده
- ۷.۲- شاخص تورم تولیدکننده
- ۷.۳- نرخ مشارکت نیروی انسانی (درصد)
- ۷.۴- نرخ بیکاری (درصد)
- ۷.۵- ارزش صادرات غیرنفتی استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۷.۶- نرخ رشد اقتصادی منطقه (درصد)

نماگر ۸. محیط مالی (تامین مالی)

۸.۱- سرانه مانده تسهیلات اعطائی

نماگر ۹. محیط جغرافیائی (زیرساخت ها، ظرفیت های اقلیمی و استانی)

۹.۱- متوسط بارندگی استان (میلی متر)

۹.۲- تعداد هتل های ۴ و ۵ ستاره

۹.۳- تعداد تخت های بیمارستانی فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۹.۴- طول راه های بین شهری (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع مساحت)

۹.۵- تعداد انبار و سردخانه (به نسبت مساحت استان)

۹.۶- مساحت مراتع خوب (به نسبت مساحت استان)

۹.۷- ضریب نفوذ بیمه (درصد)

۹.۸- فاصله مرکز استان تا بندر تجاری (آبی) و فعال بین المللی (کیلومتر)

۹.۹- طول راه آهن به مساحت استان (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع مساحت)

۹.۱۰- درصد روستاهای گازرسانی شده از کل روستاهای استان

نماگر ۱۰. ساختار تولید (انحصار، خوشه ها، وابستگی به مواد اولیه)

۱۰.۱- تعداد بهره برداران کشاورزی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۱۰.۲- درصد مساحت کشت آبی از کل مساحت زیر کشت

۱۰.۳- تعداد معادن در حال بهره برداری (به نسبت مساحت استان)

۱۰.۴- تعداد کارگاه های صنعتی فعال (به نسبت مساحت استان)

۱۰.۵- سرانه مساحت پروانه های ساختمانی صادره در نقاط شهری

شایان گفتن است که عناوین برخی از مؤلفه های آماری با همکاری دستگاه های اجرایی ذیربط اصلاح یا جایگزین شده اند.

طرح نمونه گیری:

از آنجا که استخراج، انتشار داده‌ها و ارائه نتایج حاصل، در سطح متغیرها، بهینه شده است و برای اینکه محاسبات از مبنای دقیق آماری برخوردار باشد لذا انتخاب نمونه‌ها (فعالان اقتصادی) بر مبنای طرح نمونه‌گیری است که در ذیل به آن اشاره می‌شود.

هدف کلی:

هدف کلی از این طرح، شناخت وضعیت جاری محیط کسب و کار در بخش تعاون در ایران و تغییرات آن به صورت فصلی و سالانه است. این هدف از طریق موارد زیر به دست می‌آید:

برآورد فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار بخش تعاون در ایران

برآورد فصلی و سالانه شاخص استانی محیط کسب و کار بخش تعاون در ایران

برآورد تغییرات فصلی شاخص محیط کسب و کار در سطح ملی و استانی بخش تعاون در ایران

برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار بخش تعاون در ایران در سطح بخش‌های عمده اقتصادی (خدمات، صنعت و کشاورزی)

برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار بخش تعاون در ایران در سطح فعالیت‌های اصلی اقتصادی (ISIC)

جامعه هدف:

مجموعه واحدهایی که طبق تعریف شامل تعاونی‌ها و اتحادیه‌های بخش تعاون هستند، جامعه هدف طرح را تشکیل می‌دهند. بنابراین اعضای غیر فعال را پوشش نمی‌دهد.

جامعه آمارگیری:

جامعه آمارگیری با حذف اعضای غیرفعال سه اتاق از چارچوب آماری به دست می‌آید.

واحد آماری:

واحد آماری، مدیر یک واحد از تعاونی یا اتحادیه می‌باشد که در بانک اطلاعاتی اتاق تعاون ثبت شده است و فعال است.

زمان آماری:

زمان آماری برای تکمیل سوالات پرسشنامه، وضعیت محیط کسب و کار در فصل زمستان سال ۱۴۰۴ است.

زمان آمارگیری:

زمان آمارگیری فروردین ۱۴۰۵ بوده است.

روش آمارگیری:

به صورت نمونه‌گیری برای مؤلفه‌های پیمایشی و جمع‌آوری داده از منابع رسمی برای مؤلفه‌های آماری است.

روش جمع‌آوری اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز این طرح به ۲ روش به دست می‌آید. برای مؤلفه‌های پیمایشی به صورت آمارگیری الکترونیکی و تکمیل پرسشنامه از طریق سامانه اینترنتی توسط واحدهای انتخاب شده در طرح نمونه‌گیری است و برای مؤلفه‌های آماری از روش جمع‌آوری داده‌ها از مراجع رسمی کشور است.

سطح ارائه برآورد:

برآوردها براساس اهداف طرح به صورت ملی و استانی هستند.

پارامتر مورد نظر:

پارامترهای مورد نظر شامل میانگین وزنی شاخص محیط کسب و کار در ایران است.

چارچوب نمونه‌گیری:

چارچوب نمونه‌گیری، اعضای فعال تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها هستند.

واحد نمونه‌گیری:

واحد نمونه‌گیری واحدهای فعال تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها هستند.

روش نمونه‌گیری:

روش نمونه‌گیری، طبقه‌بندی دو مرحله‌ای شده است که واحد نمونه‌گیری مرحله اول، استان‌ها و واحد نمونه‌گیری مرحله دوم، براساس بخش عمده اقتصادی است.

در این طرح، علاوه بر برآورد سطوح، برآورد تغییرات نیز مورد نظر است، از این رو از روش نمونه‌گیری چرخشی استفاده شده می‌شود. نمونه‌گیری چرخشی با ثابت نگه‌داشتن بخشی از واحدهای نمونه بین دو فصل آمارگیری و تغییر بقیه واحدها، به بهترین نحو، امکان برآورد سطوح و تغییرات را فراهم می‌کند. انجام بهینه‌ی نمونه‌گیری چرخشی، مستلزم به‌کارگیری نمونه کلیدی است. منظور از نمونه کلیدی، نمونه‌ای است که می‌توان از آن برای تامین نیازهای چند آمارگیری یا چند دوره از یک آمارگیری، زیرنمونه‌هایی انتخاب کرد. در آمارگیری‌های ادواری، استفاده از نمونه‌ی شاخص ضمن صرفه‌ی اقتصادی، امکان کنترل بهرت عملیات اجرایی و هم‌پوشانی نمونه‌ها در دوره‌های مختلف آمارگیری را فراهم می‌کند.

چارچوب و طراحی نمونه شاخص:

چارچوب نمونه‌گیری مرحله‌ی اول در این طرح، استان‌ها براساس سهم از GDP کشور است که واحد نمونه‌گیری مرحله‌ی اول را شامل می‌شود.

چارچوب نمونه‌گیری مرحله‌ی دوم، فهرستی از نام و نشانی، بخش عمده اقتصادی و نام اتاق فعالان اقتصادی از نمونه‌ی شاخص است. روش ساخت این چارچوب، در اتاق‌ها (بازرگانی، تعاون و اصناف) متفاوت از یکدیگر است.

در اتاق بازرگانی، برای ساخت این چارچوب، پیش از اجرای طرح، فعالان اقتصادی در یک محدوده‌ی جغرافیایی مشخص، با استفاده از آمارگیری تلفنی بهنگام می‌شوند. فعالان اقتصادی جدید معرفی شده در هر سال، براساس ثبت کارت بازرگانی جدید در ماه‌های انتهایی سال قبل، انتخاب می‌شوند. در اتاق اصناف و تعاون، چارچوب نمونه‌گیری همانند روش قبل است با این تفاوت که فرآیند بهنگام سازی آن دو سال یکبار است.

الگوی چرخش

با توجه به اهداف طرح، الگوی چرخش انتخابی برای این طرح، یک الگوی ۲-۲-۲ است، یعنی طی دوره‌ی نمونه‌ی کلیدی از هر فعال اقتصادی نمونه، حداکثر چهار بار آمارگیری به عمل می‌آید، به این ترتیب که فعال اقتصادی، دو فصل متوالی در نمونه است، سپس به طور موقت برای دو فصل متوالی از نمونه خارج می‌شود، بعد مجدداً برای دو فصل متوالی به نمونه باز می‌گردد و پس از آن تا انتهای سال‌ها مربوط به دوره نمونه کلیدی از نمونه خارج می‌شود. در هر فصل، از چهار گروه چرخش که هر یک از سه گروه فعال اقتصادی (بازرگانی، تعاون و اصناف)، آمارگیری می‌شود: گروهی که برای اولین بار وارد نمونه شده است.

گروهی که برای دومین بار در نمونه است.

گروهی که پس از دو فصل خروج موقت، مجدداً به نمونه وارد شده است.

گروهی که برای آخرین بار در نمونه است.

پس از ساخت گروه‌های چرخش، به هر فصل آمارگیری، براساس الگوی چرخش، چهار گروه چرخش منتسب می‌شود تا تمام فعالان اقتصادی متعلق به آن‌ها آمارگیری شوند. به این ترتیب در هر فصل آمارگیری به هر چهار گروه یاد شده مراجعه می‌شود.

تعیین تعداد نمونه:

با هدف برآورد شاخص ملی، استانی و رشته فعالیتی کل کشور در هر فصل، تعداد نمونه با استفاده از رابطه زیر محاسبه شده است:

$$n = \frac{z_{0.975}^2 (1 - r)}{B^2 r} \cdot (1 + N_r) \cdot Deff$$

که در آن:

β : خطای نسبی برآورد (۵۰.۰)

r : مقدار مفروض شاخص

N_r : نرخ ریزش فعالان اقتصادی نمونه است که برابر با ۰.۴ در نظر گرفته شده است.

Deff: اثر طرح (برابر ۵.۲)

پس از محاسبه‌ی اندازه‌ی نمونه در سطح ملی، اندازه‌ی نمونه‌ی مورد نیاز در هر استان، با کمک روش تخصیص بینابین و با توجه به ملاحظات اجرایی و کارشناسی، تعیین می‌شود.

روش برآورد:

برای دستیابی به برآوردهای مورد نظر، ابتدا باید داده‌های مربوط به هر یک از فعالیت‌های اقتصادی نمونه و اعضای آن‌ها وزن‌دهی شوند. وزن‌دهی در هر فصل بر اساس اعمال وزن پایه، انجام می‌گیرد. وزنی که پس از اعمال این مراحل وزن‌دهی به دست می‌آید، تعیین می‌کند که هر فعال اقتصادی در نمونه، نماینده‌ی چند فعال اقتصادی در جامعه است. پس از وزن‌دهی، برآورد تعداد از جمع وزن‌ها، برآورد نرخ از تقسیم برآوردهای تعداد و برآورد تغییرات بین دو دوره‌ی زمانی از اختلاف برآوردهای دو دوره به دست می‌آید.

در جدول ۱، حروف و اعداد به ترتیب نماد گروه چرخش و نوبت آمارگیری از گروه چرخش است.

میزان مشارکت و تعداد نمونه موثر:

میزان مشارکت نمونه‌های منتخب نسبت به کل نمونه‌های در نظر گرفته شده برای هر استان در جدول ۳ قابل مشاهده است. نرخ پاسخگویی در اجرای طرح پایش ملی محیط کسب و کار نیز محاسبه شده است. لازم به ذکر است براساس جدول ۲، این تعداد نمونه با احتساب نرخ ریزش (عدم همکاری، عدم پاسخگویی، تغییر فعالیت و ...) ۴۰ درصد در نظر گرفته شده است و تعداد نمونه بهینه برای تعمیم نتایج براساس اهداف طرح حدود ۴۵۰ نمونه است. لذا ضمن تاکید بر قابل اطمینان بودن نتایج ملی برآوردهای ارائه شده، نتایج استانی طرح با احتیاط بیشتری باید مورد استفاده و استناد کاربران قرار گیرد.

جدول ۱- الگوی چرخش ۲-۲-۲

سال ۱۴۰۴				سال ۱۴۰۳				سال ۱۴۰۲				
زمستان	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	بهار	تابستان	پاییز	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Q ^۴	Q
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	R ^۴	R ^۳	R
-	-	-	-	-	-	-	-	-	S ^۴	S ^۳	-	S
-	-	-	-	-	-	-	-	T ^۴	T ^۳	-	-	T
-	-	-	-	-	-	-	U ^۴	U ^۳	-	-	U ^۲	U
-	-	-	-	-	-	V ^۴	V ^۳	-	-	V ^۲	V ^۱	V
-	-	-	-	-	W ^۴	W ^۳	-	-	W ^۲	W ^۱	-	W
-	-	-	-	X ^۴	X ^۳	-	-	X ^۲	X ^۱	-	-	X
-	-	-	Y ^۴	Y ^۳	-	-	Y ^۲	Y ^۱	-	-	-	Y
-	-	Z ^۴	Z ^۳	-	-	Z ^۲	Z ^۱	-	-	-	-	Z
-	AA ^۴	AA ^۳	-	-	AA ^۲	AA ^۱	-	-	-	-	-	AA
AB ^۴	AB ^۳	-	-	AB ^۲	AB ^۱	-	-	-	-	-	-	AB
AC ^۳	-	-	AC ^۲	AC ^۱	-	-	-	-	-	-	-	AC
-	-	AD ^۲	AD ^۱	-	-	-	-	-	-	-	-	AD

جدول ۲- تعداد واحدهای نمونه طرح به تفکیک استان برای بخش تعاون

استان	تعداد واحدهای نمونه
فارس	۱۴
قزوین	۶
قم	۱۸
کردستان	۶
کرمان	۱۲
کرمانشاه	۹
کهگیلویه و بویراحمد	۴
گلستان	۴
گیلان	۲۱
لرستان	۶
مازندران	۱۳
مرکزی	۱۱
هرمزگان	۲۷
همدان	۲۰
یزد	۱۵
کل	۵۰۳

استان	تعداد واحدهای نمونه
آذربایجان شرقی	۳۵
آذربایجان غربی	۳۲
اردبیل	۴
اصفهان	۴۴
البرز	۱۴
ایلام	۱۸
بوشهر	۷
تهران	۵۳
چهارمحال و بختیاری	۶
خراسان جنوبی	۱۴
خراسان رضوی	۱۹
خراسان شمالی	۵
خوزستان	۲۰
زنجان	۱۰
سمنان	۹
سیستان و بلوچستان	۲۷

درصد نرخ پاسخگویی

با توجه به جدول شماره ۳، بیشترین درصد مشارکت مربوط به استان‌های زیر هستند:

- ۱- سیستان و بلوچستان
- ۲- آذربایجان غربی
- ۳- همدان
- ۴- هرمزگان
- ۵- ایلام

و کمترین درصد مشارکت مربوط به استان‌های زیر هستند:

- ۱- بوشهر
- ۲- تهران
- ۳- کهگیلویه و بویراحمد
- ۴- گلستان
- ۵- خراسان رضوی

جدول ۳- میزان مشارکت پاسخگویان در طرح به تفکیک استان

نرخ پاسخگویی	استان	نرخ پاسخگویی	استان
۱۴۰۴		زمستان ۱۴۰۴	
۱۶٪	فارس	۴۲٪	آذربایجان شرقی
۱۶٪	قزوین	۶۷٪	آذربایجان غربی
۵۵٪	قم	۱۵٪	اردبیل
۲۹٪	کردستان	۳۰٪	اصفهان
۱۵٪	کرمان	۱۸٪	البرز
۲۶٪	کرمانشاه	۵۵٪	ایلام
۱۱٪	کهگیلویه و بویراحمد	۹٪	بوشهر
۱۲٪	گلستان	۱۱٪	تهران
۴۹٪	گیلان	۲۵٪	چهارمحال و بختیاری
۱۷٪	لرستان	۵۲٪	خراسان جنوبی
۱۹٪	مازندران	۱۲٪	خراسان رضوی
۲۵٪	مرکزی	۲۰٪	خراسان شمالی
۵۹٪	هرمزگان	۱۴٪	خوزستان
۵۹٪	همدان	۳۲٪	زنجان
۳۱٪	یزد	۳۸٪	سمنان
۲۴٪	کل	۸۲٪	سیستان و بلوچستان

محاسبه شاخص کل محیط کسب و کار

پس از استخراج داده‌های پیمایشی، ابتدا برای هر مؤلفه، میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش q_{ij} محاسبه می‌شود. در فرمول زیر q_{ijk} مشارکت‌کننده‌ها (n) هر استان (i) در هر بخش (j) و اندیس k نشان‌دهنده رای‌دهنده مورد نظر (اعضای اتاق‌های سه‌گانه) است.

$$q_{ij} = \frac{\sum_{k=1}^n q_{ijk}}{n_{ij}}$$

وزن نمونه‌گیری براساس استان، بخش عمده اقتصادی و اتاق تعیین می‌شود و در محاسبه میانگین q_{ij} لحاظ می‌شود. برای محاسبه شاخص کل از ترکیب وزنی جزء داده‌های آماری (Hard Data) با نسبت ۲۰٪ و جزء مؤلفه‌های پیمایشی (Survey Data) با نسبت ۸۰٪ استفاده می‌شود. روش انجام محاسبه به طول کامل در طرح پژوهشی توضیح داده شده است.

نرمال سازی و ترکیب داده‌های آماری (Hard Data)

به منظور نرمال کردن داده‌های آماری، ابتدا داده‌های آماری خام را که از مراکز آماری مختلف به تفکیک استان‌ها جمع‌آوری شده است. با تقسیم بر جمعیت استان به صورت نسبی و قابل مقایسه تبدیل می‌شود. سپس براساس روش فاصله از مرز که در اغلب مطالعات بین‌المللی مانند شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی یا شاخص توسعه انسانی سازمان ملل متحد بکار می‌رود، داده‌های آماری نسبی به داده‌های نرمال شده تبدیل می‌شود. در روش فاصله از مرز، نمره فاصله از مرز، شکاف بین عملکرد یک استان از معیار بهترین عملکرد در میان استان‌ها و در طی زمان به دست می‌آید. محاسبه نمره فاصله از مرز برای هر استان دو گام اصلی دارد.

اولین گام نرمال کردن داده‌های جمع‌آوری شده از هر یک از مؤلفه‌های دارای بار مثبت مانند نرخ باسوادی در هر استان که با استفاده از یک تبدیل خطی با فرمول زیر با توجه مقیاس مورد نظر (۱ بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود.

$$P_{norm} = \left(9 \times \frac{w - p}{w - f} \right) + 1$$

که در فرمول بالا w بزرگترین و f کوچکترین نمره مؤلفه در میان همه استان‌ها در کل طول دوره محاسبه شاخص است و P نمره نرمال نشده استان و P_{norm} داده نرمال شده یا نمره فاصله از مرز برای هر یک از اجزاء مؤلفه‌های شاخص است.

برای هر یک از مؤلفه‌های دارای بار منفی مانند تعداد نسبی سرقت‌ها در هر استان با استفاده از تبدیل خطی با فرمول زیر با توجه به مقیاس مورد نظر (۱ بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود:

$$P_{norm} = \left((-9) \times \frac{w - p}{w - f} \right) + 10$$

دومین گام، محاسبه میانگین ساده هر یک از نمره‌های فاصله از مرز برای هر یک از بخش داده‌های آماری نماگرها است.

آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین

بر اساس نظریه‌ی کارآفرینی شین (Shane, A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-) کارآفرینی را نمی‌توان صرفاً به ویژگی‌های فردی یا شرایط محیطی نسبت داد، بلکه باید آن را به‌مثابه فرایندی پویا میان سه عنصر کلیدی فرد، فرصت و محیط در نظر گرفت. در این چارچوب، محیط کسب‌وکار نقش بستری را ایفا می‌کند که در آن فرصت‌های کارآفرینانه پدیدار می‌شوند و شناسایی یا بهره‌برداری از آن‌ها ممکن می‌گردد.

در روش‌شناسی شین، تحلیل محیطی به منزله‌ی شناسایی شرایطی است که باعث ایجاد ناهمگونی در اطلاعات و منابع میان افراد و بنگاه‌ها می‌شود. این ناهمگونی، زمینه‌ساز ظهور فرصت‌های جدید است. بنابراین، پایش محیط کسب و کار در این چارچوب شامل سه گام اصلی است:

۱. شناسایی و تحلیل فرصت‌ها (Opportunity Recognition)

با بررسی تغییرات در عوامل محیط کلان (سیاسی، اقتصادی، فناورانه، اجتماعی و نهادی)، می‌توان شرایطی را شناسایی کرد که منجر به بروز نیازهای جدید یا ناکارآمدی‌های موجود در بازار می‌شوند. از دیدگاه شین، این تغییرات همان منابع بالقوه‌ی فرصت‌های کارآفرینانه‌اند.

۲. تحلیل ویژگی‌های فردی و سازمانی بهره‌برداران از فرصت‌ها (Entrepreneurial Agency)

نه همه‌ی افراد و سازمان‌ها قادر به درک یا بهره‌برداری از فرصت‌ها هستند. عواملی مانند تجربه‌ی پیشین، دانش خاص حوزه‌ای (prior knowledge)، شبکه‌های ارتباطی، و نگرش نسبت به ریسک تعیین می‌کنند چه کسانی توانایی شناسایی و بهره‌برداری از این فرصت‌ها را دارند. در پایش محیطی، این بعد به تحلیل ظرفیت‌های داخلی بنگاه برای واکنش به تغییرات محیطی مربوط می‌شود.

۳. فرایند بهره‌برداری از فرصت‌ها (Opportunity Exploitation)

این مرحله به بررسی چگونگی تبدیل فرصت‌های شناسایی‌شده به کسب و کارهای واقعی یا ارزش اقتصادی می‌پردازد. از منظر شین، بهره‌برداری موفق نیازمند سازگاری مستمر با محیط، تخصیص بهینه‌ی منابع، و یادگیری سازمانی است. در نتیجه، پایش محیط باید به صورت مستمر انجام شود تا کسب و کار بتواند خود را با تغییرات محیطی همسو کند.

به طور خلاصه، روش‌شناسی نظریه‌ی شین با ترکیب دیدگاه‌های فردمحور و ساختارمحور، ابزار نظری مناسبی برای تحلیل و پایش محیط کسب و کار فراهم می‌کند. این چارچوب به ما اجازه می‌دهد تا فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی را در سطحی عمیق‌تر و فرصت‌محور تحلیل کنیم، ظرفیت‌های درونی سازمان را برای بهره‌برداری از فرصت‌ها بسنجیم و در نهایت، با دیدگاهی پویا و سیستمی، محیط را نه فقط به عنوان یک عامل بیرونی، بلکه به عنوان بخشی از فرایند خلق ارزش در نظر بگیریم.

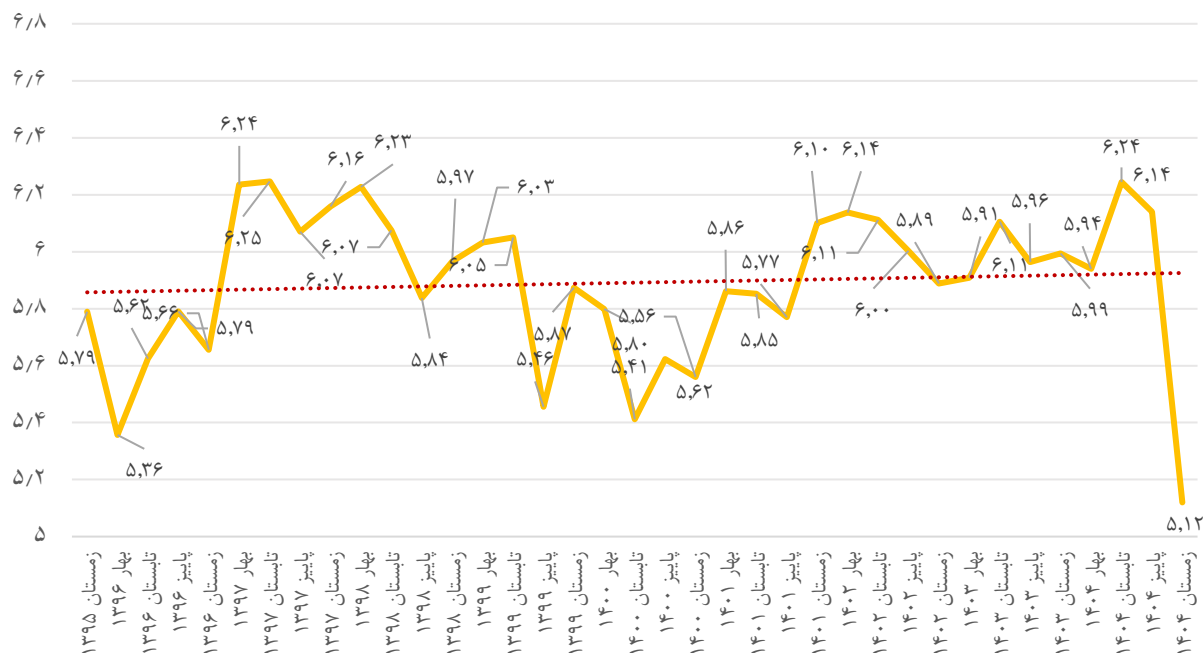
بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آمار

شاخص ملی محیط کسب و کار تعاونی ها

جدول ۴- شاخص ملی محیط کسب و کار در بخش تعاون

سال	عدد شاخص سال	فصل	عدد شاخص فصل
سال ۱۳۹۹	۵.۷۹	بهار ۹۹	۶.۰۳
		تابستان ۹۹	۶.۰۴
		پاییز ۹۹	۵.۴۵
		زمستان ۹۹	۵.۸۷
سال ۱۴۰۰	۵.۵۶	بهار ۱۴۰۰	۵.۷۹
		تابستان ۱۴۰۰	۵.۴۱
		پاییز ۱۴۰۰	۵.۶۲
		زمستان ۱۴۰۰	۵.۵۶
سال ۱۴۰۱	۵.۸۶	بهار ۱۴۰۱	۵.۸۶
		تابستان ۱۴۰۱	۵.۸۵
		پاییز ۱۴۰۱	۵.۷۶
		زمستان ۱۴۰۱	۶.۱۰
سال ۱۴۰۲	۵.۹۷	بهار ۱۴۰۲	۶.۱۳
		تابستان ۱۴۰۲	۶.۱۱
		پاییز ۱۴۰۲	۶.۰۰
		زمستان ۱۴۰۲	۵.۸۸
سال ۱۴۰۳	۵.۹۶	بهار ۱۴۰۳	۵.۹۰
		تابستان ۱۴۰۳	۶.۱۰
		پاییز ۱۴۰۳	۵.۹۶
		زمستان ۱۴۰۳	۵.۹۹
سال ۱۴۰۴	۶.۰۳	بهار ۱۴۰۴	۵.۹۳
		تابستان ۱۴۰۴	۶.۲۴
		پاییز ۱۴۰۴	۶.۱۴
		زمستان ۱۴۰۴	۵.۱۲

نمودار ۱ - روند شاخص ملی محیط کسب و کار در بخش تعاون

با توجه به جدول شماره ۴، نتایج پایش ملی محیط کسب و کار در بخش تعاون برای زمستان ۱۴۰۴ عدد ۵.۱۲ را نشان می‌دهد که به معنای نامساعدتر شدن شاخص نسبت به فصل گذشته (پاییز ۱۴۰۴ با میانگین ۶.۱۴) است.

تحلیل روند شاخص محیط کسب و کار در بخش تعاون (زمستان ۱۳۹۵ تا زمستان ۱۴۰۴)

شاخص پایش ملی محیط کسب و کار در بخش تعاون بر اساس میانگین ۲۸ مؤلفه اثرگذار بر فعالیت تعاونی‌ها محاسبه می‌شود. هرچه مقدار این شاخص به عدد ۱۰ نزدیک‌تر باشد، بیانگر نامساعدتر بودن وضعیت محیط کسب و کار است. بررسی سری زمانی شاخص از زمستان ۱۳۹۵ تا زمستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که مقدار شاخص در بازه‌ای بین حدود ۵.۱۲ تا ۶.۱۴ در نوسان بوده است. با وجود این نوسانات، ترسیم خط روند کلی (Trend Line) نشان می‌دهد که مسیر کلی شاخص صعودی است؛ بدین معنا که در مجموع، وضعیت محیط کسب و کار بخش تعاون طی این دوره به تدریج نامساعدتر شده است. به‌ویژه از سال ۱۳۹۷ به بعد، شاخص در سطح بالاتری تثبیت شده و در بیشتر فصول سال‌های اخیر (۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴) در حدود عدد ۶ قرار دارد. این الگو حاکی از آن است که با وجود تغییرات فصلی و نوسانات جزئی، بهبود معناداری در شرایط کلی محیط کسب و کار مشاهده نمی‌شود و روند کلی بیانگر افزایش تدریجی دشواری فعالیت‌های تعاونی در کشور است.

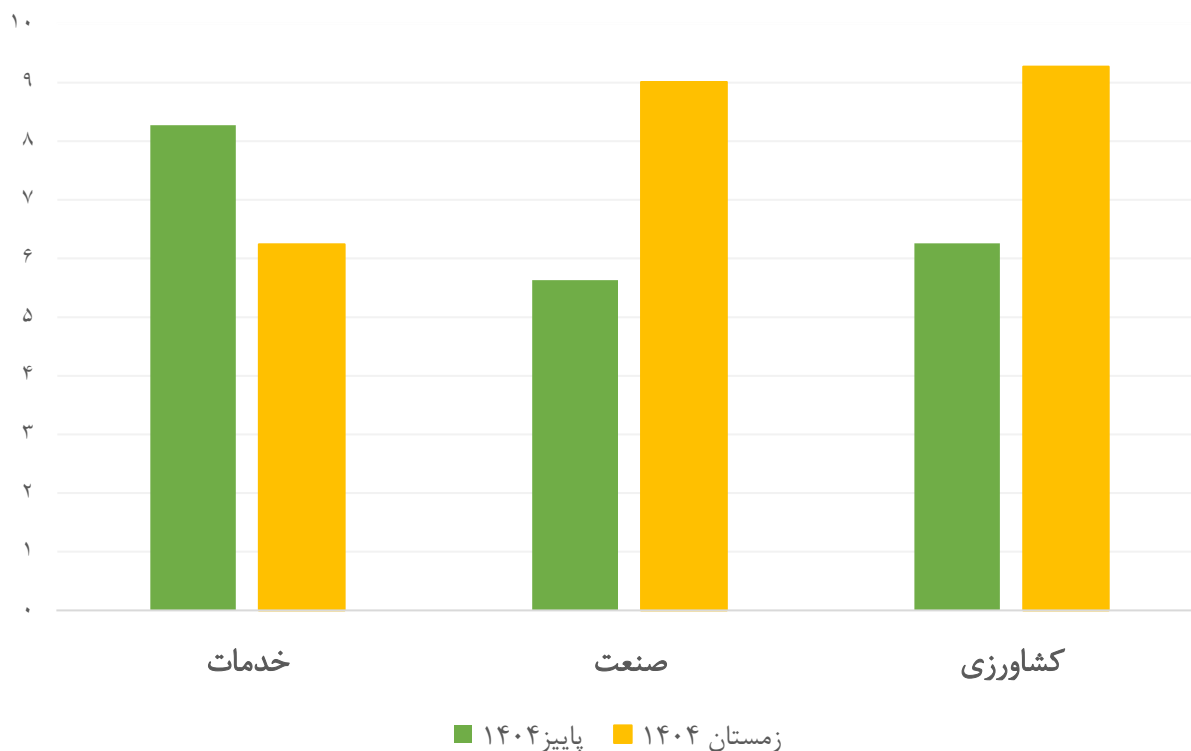
جدول ۵- شاخص محیط کسب و کار برحسب بخش‌های عمده اقتصادی در بخش تعاون

درصد تغییرات فصل پایی نسبت به *		زمستان ۱۴۰۴	پاییز ۱۴۰۴	تابستان ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۳	پاییز ۱۴۰۳	تابستان ۱۴۰۳	بهار ۱۴۰۳	حوزه فعالیت
فصل گذشته	فصل مشابه سال گذشته								
۰.۳۲	۰.۳۲	۹.۲۷	۶.۲۶	۶.۳۳	۶.۲۲	۵.۷۷	۶.۳۴	۶.۱۴	کشاورزی
۰.۳۰	۰.۳۷	۹.۰۱	۵.۶۳	۶.۳۵	۶.۲۳	۶.۱۵	۶.۰۷	۵.۹۳	صنعت
-۰.۰۶	-۰.۳۲	۶.۲۴	۸.۲۷	۶.۰۸	۵.۸۱	۶.۰۱	۶.۰۰	۵.۶۶	خدمات

*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

با توجه به تقسیم رشته فعالیت‌ها در سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات، فعالان اقتصادی در بخش تعاون و در زمستان ۱۴۰۴، وضعیت محیط کسب و کار بخش کشاورزی (۹.۲۷) نامساعدترین و در بخش خدمات (۶.۲۴) مساعدترین محیط کسب و کار ارزیابی نموده‌اند.

نمودار ۲- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک حوزه فعالیت در بخش تعاون

جدول ۶- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه بخش عمده اقتصادی تعاونی‌ها - زمستان ۱۴۰۴

عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)	کل			کشاورزی			صنعت			خدمات		
	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات
نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول	۶۱۴	۵۱۲	-۰.۱۶	۶۳۶	۹۲۷	۰.۴۷	۶۴۷	۹۰۱	۰.۲۸	۸۰۱	۶۲۴	-۰.۲۸
برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...	۵۲۷	۵۸۱	-۰.۰۸	۶۰۳۵	۶۰۰	-۰.۰۱	۵۶۷	۶۱۰	۰.۰۷	۵۶۰	۵۴۹	-۰.۰۲
بی‌نمندی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان	۶۷۶	۵۸۵	-۰.۱۶	۵۴۵	۶۰۸	۰.۱۰	۵۶۴	۵۶۰	-۰.۰۱	۵۸۰	۵۸۰	۰.۰۶
بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	۷۹۱	۶۹۱	-۰.۱۴	۷۱۹	۷۳۵	۰.۰۲	۶۹۷	۶۸۳	-۰.۰۲	۷۱۲	۶۵۴	-۰.۰۹
غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	۷۰۰	۸۴۹	-۰.۱۸	۸۲۳	۸۶۳	۰.۰۵	۸۳۳	۸۵۱	۰.۰۲	۸۴۵	۸۲۵	-۰.۰۲
رویه‌های سختگیرانه ادارات کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	۵۴۸	۶۴۰	-۰.۱۴	۶۳۲	۶۴۹	۰.۰۳	۶۵۴	۶۳۰	-۰.۰۴	۶۳۲	۶۳۱	-۰.۰۰
تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌برگشتی به خرید محصولات ایرانی	۶۳۸	۵۲۹	-۰.۲۱	۵۸۸	۵۳۸	-۰.۰۹	۵۳۳	۴۸۶	-۰.۱۰	۵۳۰	۵۴۹	۰.۰۴
تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار	۶۶۲	۶۵۶	-۰.۰۱	۶۹۷	۶۸۶	-۰.۰۲	۶۶۶	۶۵۴	-۰.۰۲	۶۶۳	۶۴۰	-۰.۰۴
وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	۶۳۵	۶۲۳	-۰.۰۲	۶۳۷	۶۲۹	-۰.۰۱	۶۵	۵۵۴	-۰.۱۷	۶۲۲	۶۴۴	۰.۰۳
رویه‌های نامادانه ممیزی و دریافت مالیات	۷۶۹	۶۳۶	-۰.۲۱	۷۳۸	۶۴۷	-۰.۱۴	۶۷۵	۵۹۴	-۰.۱۴	۶۵۹	۶۴۵	-۰.۰۲
دشواری تامین مالی از بانک‌ها	۶۵۹	۷۸۰	-۰.۱۶	۸۱۰	۸۱۹	۰.۰۱	۷۶۹	۸۰۳	۰.۰۴	۷۵۹	۷۶۴	۰.۰۱
فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	۵۹۳	۶۶۶	-۰.۱۱	۷۰۱	۶۶۳	-۰.۰۶	۶۲۰	۶۴۳	۰.۰۴	۶۲۶	۶۵۴	۰.۰۴
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)	۶۳۱	۵۹۰	-۰.۰۷	۶۸۱	۶۳۵	-۰.۰۷	۵۶۸	۵۵۱	-۰.۰۳	۵۵۶	۵۹۴	۰.۰۶
ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	۶۳۹	۶۰۹	-۰.۰۵	۶۶۷	۶۴۰	-۰.۰۴	۶۳۲	۵۴۰	-۰.۱۷	۶۱۵	۵۹۹	-۰.۰۳
وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار	۵۷۰	۶۴۴	-۰.۱۱	۶۵۰	۶۵۸	۰.۰۱	۶۱۷	۵۴۱	-۰.۱۴	۶۴۶	۶۵۰	۰.۰۱
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۶۰۹	۵۵۳	-۰.۱۰	۵۸۰	۶۰۴	۰.۰۴	۵۴۳	۴۵۵	-۰.۱۹	۵۵۳	۵۶۳	۰.۰۲
عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران	۶۰۰	۶۰۸	-۰.۰۱	۶۲۵	۶۳۰	-۰.۰۱	۶۵۶	۵۶۸	-۰.۱۵	۶۲۹	۶۱۳	-۰.۰۳
فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار	۶۵۴	۵۷۸	-۰.۱۳	۶۶۵	۶۵۷	-۰.۰۱	۵۹۱	۵۴۴	-۰.۰۹	۵۷۹	۵۶۹	-۰.۰۲
دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار	۶۵۲	۶۳۵	-۰.۰۳	۷۱۶	۶۷۲	-۰.۰۶	۵۹۱	۵۱۱	-۰.۱۶	۶۷۰	۶۴۳	-۰.۰۴
کارگیزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه	۵۸۹	۶۱۵	-۰.۰۴	۶۳۸۱	۶۳۱	-۰.۰۱	۶۵۹	۵۶۹	-۰.۱۶	۶۴۱	۶۰۷	-۰.۰۶
کمبود تقاضا در بازار	۵۷۷	۵۶۷	-۰.۰۲	۵۹۶	۵۳۹	-۰.۱۱	۵۴۹	۵۷۵	۰.۰۵	۵۴۵	۵۵۷	۰.۰۲
کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز	۵۶۲	۶۰۵	-۰.۰۷	۶۱۹	۶۳۳	۰.۰۲	۶۱۱	۵۶۰	-۰.۰۹	۵۸۸	۶۰۹	۰.۰۴
کمبود نیروی کار ماهر	۵۴۲	۶۰۲	-۰.۱۰	۵۵۹	۶۷۹	۰.۱۸	۵۴۳	۶۵۲	۰.۱۷	۶۰۹	۵۶۶	-۰.۰۸
محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت	۴۵۸	۶۵۱	-۰.۳۰	۵۵۴	۶۴۹	۰.۱۵	۵۳۷	۶۶۱	۰.۱۹	۴۷۹	۶۲۸	۰.۲۴
محدودیت دسترسی به آب	۵۰۲	۴۴۹	-۰.۱۲	۴۷۰	۵۸۰	۰.۱۹	۴۶۰	۴۸۳	۰.۰۵	۴۴۵	۴۱۶	-۰.۰۷
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)	۶۴۱	۵۰۶	-۰.۲۷	۵۴۷	۵۳۲	-۰.۰۳	۵۱۲	۵۲۶	۰.۰۳	۵۶۰	۴۹۰	-۰.۱۴
فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی	۶۳۶	۶۲۸	-۰.۰۱	۶۹۱	۷۰۴	۰.۰۲	۶۰۵	۵۵۵	-۰.۰۹	۶۲۲	۶۲۹	۰.۰۱
موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی	۳۲۶	۳۰۷۲	-۰.۸۹	۶۹۸	۸۶۲۷	۰.۹۲	۶۲۳	۹۴۶۳	۰.۹۳	۶۵۳	۱۲۱۹	۰.۴۶

با بررسی اطلاعات جدول ۶ مشاهده می‌شود که در هر سه بخش عمده اقتصادی نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصولات مساعدترین مولفه در هر سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات و همچنین، دشواری تامین مالی از بانک‌ها و غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه نامساعدترین مولفه‌ها ارزیابی شدند.

جدول ۷- مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی بخش تعاون به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی

اولویت	مجموعه	۱	۲	۳	۴	۵
		بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	رویه‌های ناعادله‌آمیز و ممیزی و دریافت مالیات	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	بی‌تعمدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
کل	پاییز ۱۴۰۴					
	زمستان ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
کشاورزی	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	رویه‌های ناعادله‌آمیز و دریافت مالیات	بی‌تعمدی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
	زمستان ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
صنعت	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌تعمدی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار	رویه‌های ناعادله‌آمیز و دریافت مالیات
	زمستان ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌تعمدی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار	محدودیت‌های دسترسی به شیمه تلفن همراه و اینترنت
خدمات	پاییز ۱۴۰۴	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌تعمدی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
	زمستان ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	بی‌تعمدی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا چند رقیب در بازار

همانگونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود اولویت‌های هر سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات به ترتیب غیرقابل پیش‌بینی بودن تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات و دشواری تامین مالی از بانک‌ها به عنوان مشکلات و تنگنای کسب و کار توسط فعالان اقتصادی بیان شده است.

شاخص استانی محیط کسب و کار

جدول ۸- شاخص استانی محیط کسب و کار در بخش تعاون

استان	سال ۱۴۰۱	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۳	بهار ۱۴۰۳	تابستان ۱۴۰۳	پاییز ۱۴۰۳	زمستان ۱۴۰۳	بهار ۱۴۰۴	تابستان ۱۴۰۴	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات فصل پاییز	
	فصل ۱۴۰۱	فصل ۱۴۰۲	فصل ۱۴۰۳	فصل ۱۴۰۳	فصل ۱۴۰۳	فصل ۱۴۰۳	فصل ۱۴۰۳	فصل ۱۴۰۴	فصل ۱۴۰۴	فصل ۱۴۰۴	فصل ۱۴۰۴	فصل مشابه سال گذشته	فصل مشابه سال گذشته
آذربایجان شرقی	۵۳۰	۵۷۷	۵۴۹	۵۳۰	۵۹۱	۵۰۷	۵۸۰	۶۲۹	۵۹۲	۶۰۴	۷۹۰	۲۳۵۶	۲۶۶۰
آذربایجان غربی	۵۷۰	۵۹۶	۵۸۵	۶۶۹	۶۲۷	۴۷۶	۵۲۱	۵۷۹	۵۷۳	۶۲۴	۸۱۱	۲۳۰۳	۳۵۷۳
اردبیل	۵۷۳	۵۶۲	۵۵۰	۵۴۰	۵۸۴	۴۹۷	۵۸۳	۶۴۲	۵۶۴	۵۸۲	۷۶۳	۲۳۷۰	۲۳۵۷
اصفهان	۵۷۲	۶۰۹	۵۹۷	۵۷۲	۵۶۷	۶۱۸	۶۳۴	۶۴۲	۶۸۷	۶۳۶	۸۰۱	۲۰۶۵	۲۰۹۰
البرز	۵۸۰	۶۲۸	۶۱۲	۶۴۴	۶۸۵	۵۵۰	۶۲۷	۶۳۳	۶۸۷	۶۶۳	۸۶۴	۲۳۲۸	۲۷۴۴
ایلام	۶۲۲	۵۹۰	۵۷۲	۶۰۶	۶۱۱	۵۸۳	۵۱۴	۵۸۴	۵۸۹	۵۹۵	۶۹۵	۱۴۳۶	۲۶۰۲
بوشهر	۶۲۰	۶۷۵	۶۳۵	۶۰۲	۶۰۶	۶۱۱	۷۳۸	۵۸۸	۵۸۹	۵۸۹	۸۷۴	۳۲۶۴	۱۵۶۰
تهران	۶۳۶	۶۱۲	۶۰۵	۵۶۶	۵۸۵	۶۳۸	۶۱۰	۵۹۲	۶۲۰	۶۱۷	۷۸۷	۲۱۵۹	۲۲۴۸
چهارمحال و بختیاری	۶۰۳	۵۸۰	۶۱۶	۵۲۸	۶۶۲	۷۲۰	۶۳۶	۴۵۱	۵۴۹	۶۲۶	۶۵۳	۴۱۳	۲۶۰
خراسان جنوبی	۶۰۴	۵۶۷	۵۶۶	۵۳۸	۶۰۰	۵۷۸	۵۶۶	۵۶۵	۶۱۷	۶۱۷	۷۳۳	۱۵۷۹	۲۲۷۵
خراسان رضوی	۵۸۸	۶۲۸	۵۹۸	۵۶۸	۶۰۷	۵۹۰	۶۳۶	۵۷۰	۶۱۵	۶۷۷	۷۳۲	۷۵۶	۱۳۱۶
خراسان شمالی	۶۰۷	۶۵۳	۶۷۰	۶۶۲	۶۵۶	۶۹۹	۶۵۳	۶۴۶	۶۶۱	۵۹۶	۸۴۱	۲۹۱۰	۲۲۳۱
خوزستان	۶۴۰	۶۴۴	۶۳۹	۵۴۲	۶۷۲	۶۷۸	۶۴۶	۶۰۲	۶۶۵	۶۸۲	۸۳۳	۱۸۱۰	۲۲۴۳
زنجان	۵۶۱	۶۱۵	۶۱۱	۶۴۴	۶۱۱	۶۰۲	۵۸۵	۶۵۵	۶۲۸	۶۴۹	۷۵۲	۱۳۶۸	۲۲۱۹
سمنان	۵۴۹	۵۸۱	۵۹۴	۵۷۳	۵۸۹	۵۷۲	۶۵۷	۶۳۴	۶۴۵	۶۱۸	۸۴۲	۲۶۶۱	۲۱۹۸
سیستان و بلوچستان	۵۵۲	۵۸۵	۶۴۳	۶۶۰	۶۶۲	۵۵۵	۶۵۰	۳۹۳	۵۸۹	۷۰۳	۸۳۷	۱۶۰۳	۲۲۳۶
فارس	۵۷۶	۵۹۳	۶۰۶	۶۰۳	۶۸۷	۶۴۵	۵۰۲	۴۰۱	۵۹۵	۵۸۵	۸۷۷	۳۳۲۹	۴۲۷۵
قزوین	۵۷۱	۶۲۸	۶۳۴	۶۰۹	۶۶۲	۵۸۰	۶۶۶	۶۲۰	۶۲۹	۶۲۵	۹۱۳	۳۱۵۳	۲۷۰۴
قم	۵۸۰	۵۷۹	۶۰۱	۵۸۸	۶۴۷	۶۱۱	۵۴۶	۵۱۴	۶۹۶	۷۲۹	۱۰۱۰	۲۷۸۳	۴۵۹۵
کردستان	۵۴۸	۵۷۲	۵۴۶	۵۵۴	۵۸۴	۴۸۸	۵۶۸	۶۵۶	۵۷۱	۵۷۸	۷۷۸	۲۵۶۸	۲۶۹۷
کرمان	۵۸۱	۶۱۳	۶۰۳	۵۴۲	۶۵۸	۶۲۹	۵۷۴	۶۰۲	۵۸۰	۶۲۸	۸۱۳	۲۲۷۹	۲۹۴۳
کرمانشاه	۶۷۵	۶۱۶	۱۵۶	۵۶۲	۶۵۱	۶۶۴	۶۱۶	۹۵۴	۶۷۸	۶۴۴	۷۹۶	۱۹۰۸	۲۲۶۰
کهگیلویه و بویراحمد	۶۴۲	۶۰۵	۵۸۴	۵۹۹	۵۶۷	۵۶۵	۶۰۳	۵۹۳	۲۱۶	۶۷۲	۷۶۱	۱۱۷۴	۲۰۸۰
گلستان	۶۶۳	۵۶۷	۵۹۶	۶۴۷	۶۱۶	۵۶۵	۵۵۷	۵۵۱	۶۴۳	۶۳۲	۸۲۸	۲۳۶۸	۳۲۷۴
گیلان	۵۳۰	۶۲۱	۵۸۱	۶۰۹	۵۸۱	۶۰۵	۵۰۹	۵۴۵	۶۰۴	۶۳۲	۷۹۶	۲۰۵۷	۳۶۰۳
لرستان	۶۲۱	۵۹۲	۵۶۵	۶۱۶	۵۴۶	۴۵۱	۵۷۲	۶۷۳	۵۸۹	۶۲۸	۸۰۹	۲۲۴۰	۲۹۳۲
مازندران	۵۲۹	۵۷۲	۶۰۵	۵۵۹	۶۳۱	۶۰۹	۶۱۳	۵۷۰	۶۴۶	۵۴۰	۸۳۰	۳۴۹۳	۲۶۱۳
مرکزی	۵۵۵	۶۲۲	۶۱۹	۶۳۷	۶۴۸	۵۹۷	۵۹۴	۶۲۰	۶۳۰	۶۳۳	۶۹۶	۹۰۴	۱۴۶۵
هرمزگان	۵۵۳	۶۰۸	۵۹۶	۵۹۸	۵۹۸	۵۹۸	۵۹۹	۶۰۲	۷۱۸	۵۵۳	۵۱۱	-۸۱۷	-۱۷۱
همدان	۵۷۳	۵۶۹	۵۸۷	۵۸۶	۵۴۴	۶۷۰	۵۶۴	۶۰۲	۶۲۶	۶۰۶	۸۶۸	۳۰۲۲	۳۵۰۶
یزد	۶۰۶	۵۵۱	۵۹۰	۵۴۸	۵۶۴	۶۰۷	۶۲۲	۵۷۷	۶۴۶	۶۱۸	۷۷۹	۲۰۶۳	۲۰۱۱

نمودار ۳- شاخص استانی محیط کسب و کار در بخش تعاون

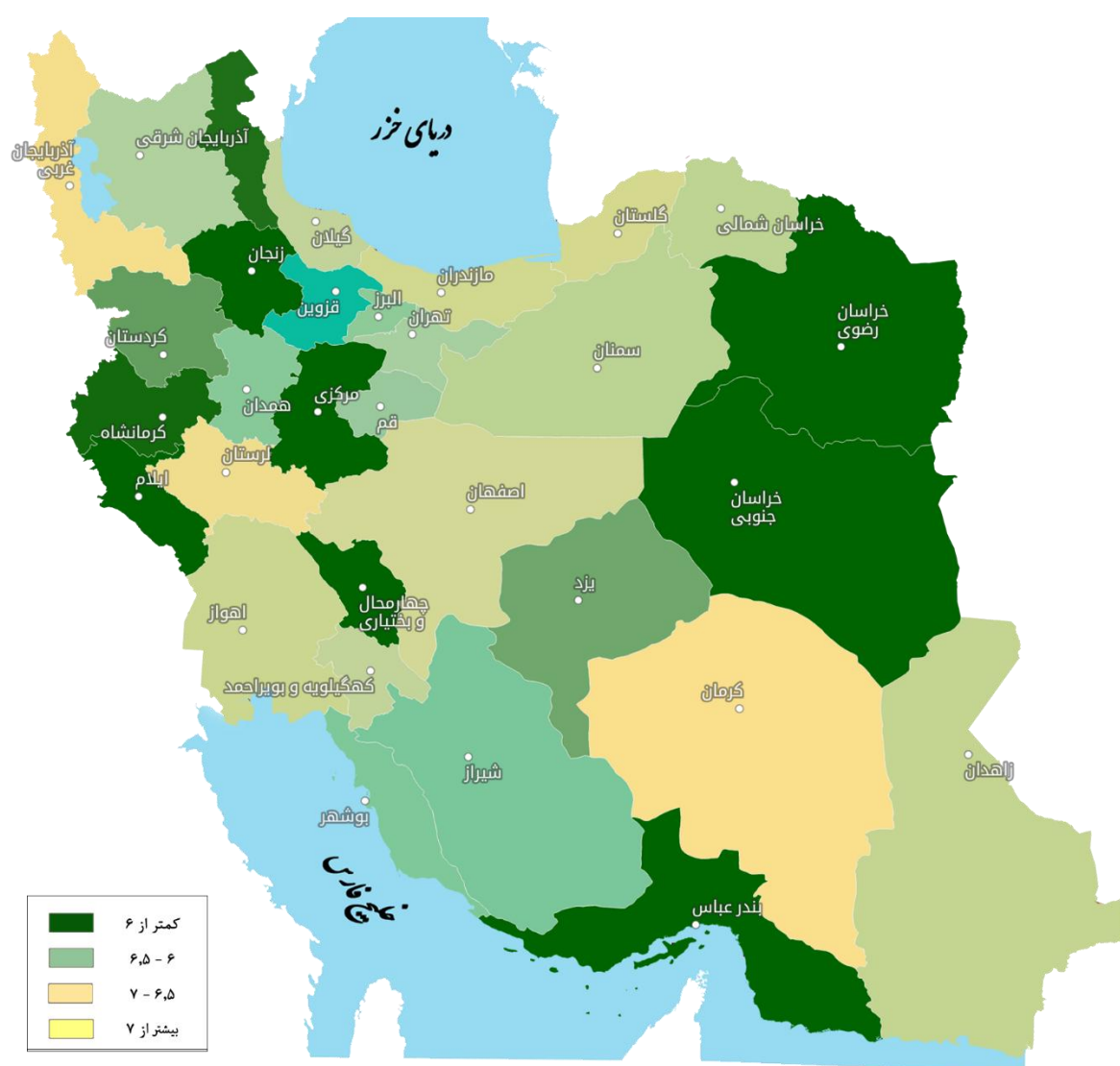

*این شاخص بر اساس پردازش داده‌های خام دریافتی از اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی محاسبه شده است. به دلیل کمبود اطلاعات در برخی نماگرها، تفاوت‌هایی جزئی در نتایج مشاهده می‌شود. همچنین، به دلیل عدم دسترسی کامل به مولفه‌های نماگر «محیط قانونی و حقوقی»، مقدار آن در محاسبه شاخص کل عیناً از گزارش رسمی اتاق بازرگانی اخذ شده است.

بر اساس جدول شاخص استانی محیط کسب و کار در بخش تعاون از بعد وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار، استان‌های ایلام، چهارمحال و بختیاری و هرمزگان به ترتیب دارای محیط کسب و کار مساعدتری نسبت به سایر استان‌ها بوده‌اند. اختلاف عدد شاخص وضعیت محیط کسب و کار تعاونی‌ها در بهترین و بدترین استان‌ها (هرمزگان ۵.۱۱ و قم ۱۰) (۴۸ درصد) که نشانگر وجود تفاوت در وضعیت عدد شاخص استان‌ها نسبت به یکدیگر است.

*وزن نمونه‌گیری بر اساس استان، مؤلفه‌های آماری تعیین و در محاسبه میانگین لحاظ شده است که نقش مهمی در افزایش دقت و نمایندگی‌پذیری نتایج دارد. شاخص کل پایش محیط کسب و کار نیز از ترکیب داده‌های آماری با وزن ۲۰ درصد و مؤلفه‌های پیمایشی با وزن ۸۰ درصد محاسبه می‌شود و تصویری جامع و واقع‌بینانه از وضعیت محیط کسب و کار ارائه می‌دهد.

نقشه حرارتی شاخص استانی محیط کسب و کار تعاونی‌ها بر اساس شاخص‌های پایش محیط کسب و کار

جدول ۹- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و استان‌ها در بخش تعاون- زمستان ۱۴۰۴

استان	مؤلفه	کل کشور	آذربایجان شرقی	آذربایجان غربی	اردبیل	اصفهان	البرز	ایلام	بوشهر	تهران	چهارمحال و بختیاری	خراسان جنوبی	خراسان رضوی	خراسان شمالی	خوزستان	زنجان	سمنان	سیستان و بلوچستان	فارس	قزوین	قم	کردستان	کرمان	کرمانشاه	کهگیلویه و بویراحمد	گلستان	گیلان	لرستان	مازندران	مرکزی	هرمزگان	همدان	یزد
استان	مؤلفه	۴۰۰۰	۴۰	۳۸	۳۵	۴۸	۳۹	۱۶	۷۰	۴۳	۳۳	۲۷	۴۵	۵۲	۳۰	۳۴	۳۶	۲۷	۵۲	۴۵	۵۳	۵۰	۵۱	۲۷	۴۰	۳۹	۵۵	۴۳	۳۹	۲۹	۲۹	۴۶	۴۱
		۵۸۱	۵۸۱	۶۳	۶۳	۷۰	۵۵	۴۲	۵۵	۶۶	۵۰	۴۸	۵۶	۸۰	۶۳	۷۴	۶۹	۴۲	۷۵	۶۶	۷۱	۷۴	۷۳	۵۰	۶۰	۶۱	۸۰	۵۳	۷۴	۳۴	۶۳	۶۰	
		۵۸۵	۵۷	۷۵	۶۰	۶۵	۵۶	۵۶	۳۹	۶۹	۶۳	۷۳	۶۰	۵۸	۷۸	۵۹	۳۸	۴۶	۶۶	۶۴	۶۸	۵۹	۵۰	۵۱	۷۰	۷۵	۴۳	۶۸	۵۸	۴۱	۴۰	۶۴	۴۷
		۶۹۱	۷۱	۸۷	۵۴	۶۸	۷۴	۴۲	۵۱	۷۰	۶۰	۶۹	۶۶	۷۸	۷۸	۸۳	۷۳	۷۴	۷۸	۶۱	۸۷	۷۲	۶۸	۸۳	۷۰	۵۵	۷۳	۶۷	۶۸	۷۸	۴۱	۷۶	۷۰
		۸۴۹	۸۹	۹۵	۷۵	۹۰	۹۳	۹۱	۷۹	۹۷	۸۵	۵۸	۹۳	۸۴	۸۸	۹۷	۸۶	۸۳	۸۶	۸۶	۹۵	۹۸	۹۸	۸۸	۹۳	۶۳	۷۵	۹۵	۱۰۰	۸۰	۳۹	۹۸	۷۵
		۶۴۰	۶۳	۵۳	۴۴	۶۶	۶۶	۶۹	۵۹	۷۱	۶۹	۶۲	۶۶	۵۹	۷۲	۶۹	۵۳	۷۳	۷۰	۶۱	۷۰	۸۷	۷۶	۷۶	۷۶	۶۸	۵۸	۶۴	۵۵	۲۴	۶۸	۶۳	۶۸
		۵۴۹	۵۷	۵۵	۵۷	۴۹	۵۵	۵۷	۷۰	۷۰	۴۷	۱۰	۳۶	۴۵	۴۰	۵۶	۶۰	۶۸	۶۶	۵۹	۶۶	۷۵	۶۸	۵۲	۵۷	۶۰	۵۷	۵۸	۴۲	۴۱	۴۱	۵۰	۵۱
		۶۹۵	۶۹	۶۴	۵۷	۶۴	۶۴	۶۹	۷۰	۷۴	۶۳	۷۰	۶۰	۴۸	۷۳	۷۱	۴۹	۶۰	۷۳	۶۶	۸۴	۸۳	۷۳	۸۰	۷۰	۴۵	۷۱	۷۳	۷۴	۳۸	۳۸	۷۱	۵۹
		۶۳۳	۶۳	۶۴	۵۰	۶۸	۷۱	۶۵	۷۴	۵۹	۷۴	۵۹	۱۰	۵۶	۶۷	۷۲	۶۳	۵۴	۷۱	۵۷	۷۱	۷۲	۷۹	۸۷	۶۵	۸۷	۶۷	۸۷	۶۵	۳۶	۶۳	۷۱	
		۶۳۶	۶۲	۷۲	۶۰	۶۲	۶۳	۶۲	۶۳	۵۰	۷۷	۶۱	۵۷	۷۱	۵۳	۸۰	۶۳	۵۱	۶۹	۷۵	۷۷	۷۰	۶۹	۶۳	۶۳	۵۵	۶۱	۶۱	۶۰	۶۷	۲۵	۷۷	۷۲
استان	مؤلفه	۷۸۰	۸۱	۶۴	۸۳	۷۹	۸۳	۷۶	۹۰	۷۷	۸۸	۸۳	۷۵	۸۰	۸۹	۷۹	۸۱	۸۵	۶۷	۸۸	۹۱	۷۴	۸۳	۷۷	۶۰	۷۵	۸۲	۸۳	۴۴	۸۸	۸۴	۸۴	
		۶۶۶	۶۷	۶۵	۶۸	۶۳	۷۲	۵۵	۸۳	۸۳	۶۹	۴۵	۵۸	۶۳	۷۳	۷۳	۶۴	۷۸	۷۳	۷۵	۸۶	۶۴	۷۳	۷۰	۶۸	۷۱	۵۳	۵۳	۵۰	۵۰	۷۱	۶۴	۶۴
استان	مؤلفه	۵۹۰	۶۰	۵۴	۵۳	۵۸	۵۶	۵۲	۷۹	۶۶	۶۷	۶۵	۶۶	۵۸	۵۹	۵۱	۵۰	۶۹	۶۹	۵۴	۸۰	۶۸	۴۳	۴۳	۷۷	۷۳	۶۹	۶۹	۴۰	۴۳	۴۲	۶۶	۵۲
		۶۰۹	۶۰	۸۴	۵۸	۶۹	۴۴	۴۴	۴۷	۶۶	۴۰	۵۴	۶۳	۷۶	۷۱	۵۹	۵۳	۵۵	۷۱	۹۷	۶۷	۶۵	۶۱	۴۳	۷۷	۶۳	۶۶	۶۵	۷۷	۳۳	۶۷	۴۴	

جدول ۹- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و استان‌ها در بخش تعاون - زمستان ۱۴۰۴

استان	مؤلفه	کل کشور	آذربایجان شرقی	آذربایجان غربی	اردبیل	اصفهان	البرز	ایلام	بوشهر	تهران	چهارمحال و بختیاری	خراسان جنوبی	خراسان رضوی	خراسان شمالی	خوزستان	زنجان	سمنان	سیستان و بلوچستان	فارس	قزوین	قم	کردستان	کرمان	کرمانشاه	کهگیلویه و بویراحمد	گلستان	گیلان	لرستان	مازندران	مرکزی	هرمزگان	همدان	یزد
وجود انحصار، اشتغال یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا		۶۳۴	۶۳	۶۸	۷۸	۶۸	۷۹	۴۸	۶۹	۶۳	۸۷	۵۷	۶۳	۴۰	۷۰	۵۳	۷۷	۶۳	۸۰	۸۰	۹۰	۴۸	۸۰	۶۳	۶۳	۶۳	۸۰	۸۲	۵۷	۵۰	۴۶	۷۵	۵۶
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار		۵۵۳	۵۳	۶۳	۶۸	۵۳	۶۷	۵۲	۷۱	۵۶	۳۷	۵۸	۵۸	۵۳	۶۱	۵۰	۵۵	۵۴	۶۳	۵۳	۷۲	۴۵	۵۱	۴۶	۶۳	۵۸	۶۶	۴۸	۶۷	۳۸	۳۴	۵۸	۶۴
عرضه کالاها و محصولات قاجاق در بازار ایران		۶۰۸	۵۹	۷۶	۷۳	۵۹	۷۰	۴۸	۵۹	۵۶	۴۰	۶۳	۶۳	۴۷	۸۳	۷۰	۶۸	۶۴	۷۶	۷۸	۸۵	۶۳	۶۳	۴۹	۷۴	۶۰	۵۳	۷۳	۶۸	۴۸	۳۸	۵۹	۶۰
فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و		۵۷۸	۴۸	۷۱	۶۰	۵۶	۶۳	۵۲	۷۱	۵۶	۵۳	۵۹	۵۷	۵۷	۶۳	۷۴	۶۴	۵۴	۷۸	۷۳	۷۸	۵۴	۴۲	۵۳	۶۳	۵۳	۶۸	۶۴	۷۰	۷۷	۴۳	۶۵	۶۱
دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها		۶۳۵	۶۵	۶۹	۶۸	۶۵	۷۶	۵۶	۶۷	۵۶	۶۲	۵۱	۵۱	۵۱	۷۸	۷۴	۷۱	۷۹	۵۵	۸۰	۹۱	۵۰	۷۵	۵۷	۹۰	۵۸	۵۹	۶۸	۷۷	۵۵	۵۳	۴۴	۶۱
کارگیزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه		۶۱۵	۶۳	۶۳	۴۸	۶۴	۵۹	۶۷	۷۷	۵۶	۷۰	۶۹	۵۲	۵۵	۶۳	۵۵	۷۶	۷۲	۷۲	۷۳	۷۳	۴۸	۶۹	۶۲	۶۷	۸۳	۶۴	۷۷	۵۳	۵۳	۵۰	۵۶	۶۱
کمبود تقاضا در بازار		۵۶۷	۵۸	۵۵	۵۶	۵۷	۶۲	۵۱	۷۰	۵۶	۸۳	۶۶	۶۰	۶۰	۶۰	۴۰	۵۲	۳۷	۷۲	۶۵	۸۹	۵۳	۴۳	۵۳	۵۳	۷۰	۶۴	۶۷	۶۲	۵۷	۳۵	۷۳	۶۷
کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز		۶۰۵	۵۶	۶۴	۵۸	۵۹	۶۹	۵۸	۵۱	۵۶	۸۰	۵۵	۵۹	۵۹	۷۰	۶۴	۶۶	۷۱	۶۸	۷۳	۸۴	۶۴	۵۲	۶۳	۷۰	۶۳	۶۸	۶۸	۶۹	۵۳	۳۹	۶۸	۵۲
کمبود نیروی کار ماهر		۶۰۳	۵۷	۴۳	۵۸	۶۱	۶۰	۶۳	۶۰	۵۷	۷۰	۶۸	۴۸	۴۸	۵۸	۶۰	۷۴	۷۶	۶۵	۶۵	۶۸	۵۰	۵۵	۶۴	۷۰	۸۰	۵۷	۴۵	۴۸	۳۸	۴۳	۶۳	۶۶
محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلن، همراه و		۶۵۱	۷۳	۵۸	۵۳	۷۷	۸۱	۴۹	۷۰	۷۰	۷۲	۵۰	۵۵	۹۲	۶۴	۷۲	۸۰	۴۶	۶۷	۶۷	۹۱	۴۲	۶۷	۶۴	۵۰	۶۸	۵۴	۴۲	۸۴	۶۷	۳۷	۸۶	۵۶
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز،		۴۳۹	۵۱	۲۴	۱۸	۵۳	۶۰	۴۳	۷۰	۴۳	۲۳	۲۰	۲۹	۲۰	۲۷	۴۰	۵۸	۵۳	۵۳	۳۷	۶۱	۵۲	۴۴	۲۹	۶۵	۳۹	۳۴	۴۳	۲۹	۴۵	۴۵	۵۰	۶۵
فصلد و سرمایه‌گذاری از نظام و موقعیت انرژی در		۶۲۸	۶۶	۷۳	۸۳	۵۸	۷۸	۵۶	۵۹	۶۴	۴۰	۳۶	۵۶	۷۸	۷۸	۷۱	۶۸	۶۸	۶۸	۸۴	۸۳	۶۳	۶۵	۶۰	۸۷	۵۸	۶۰	۷۰	۷۵	۵۵	۳۷	۷۲	۵۸
موانع در فرآیندهای انرژی و ایمنی مجوزهای کسب و کار در		۶۳۷	۶۵	۶۹	۶۴	۵۵	۶۶	۵۵	۷۶	۶۴	۱۷	۵۰	۶۵	۵۳	۵۳	۶۱	۶۶	۶۸	۸۰	۷۲	۸۱	۷۲	۶۲	۶۷	۸۳	۶۰	۶۰	۵۷	۷۲	۷۰	۵۴	۷۴	۵۹

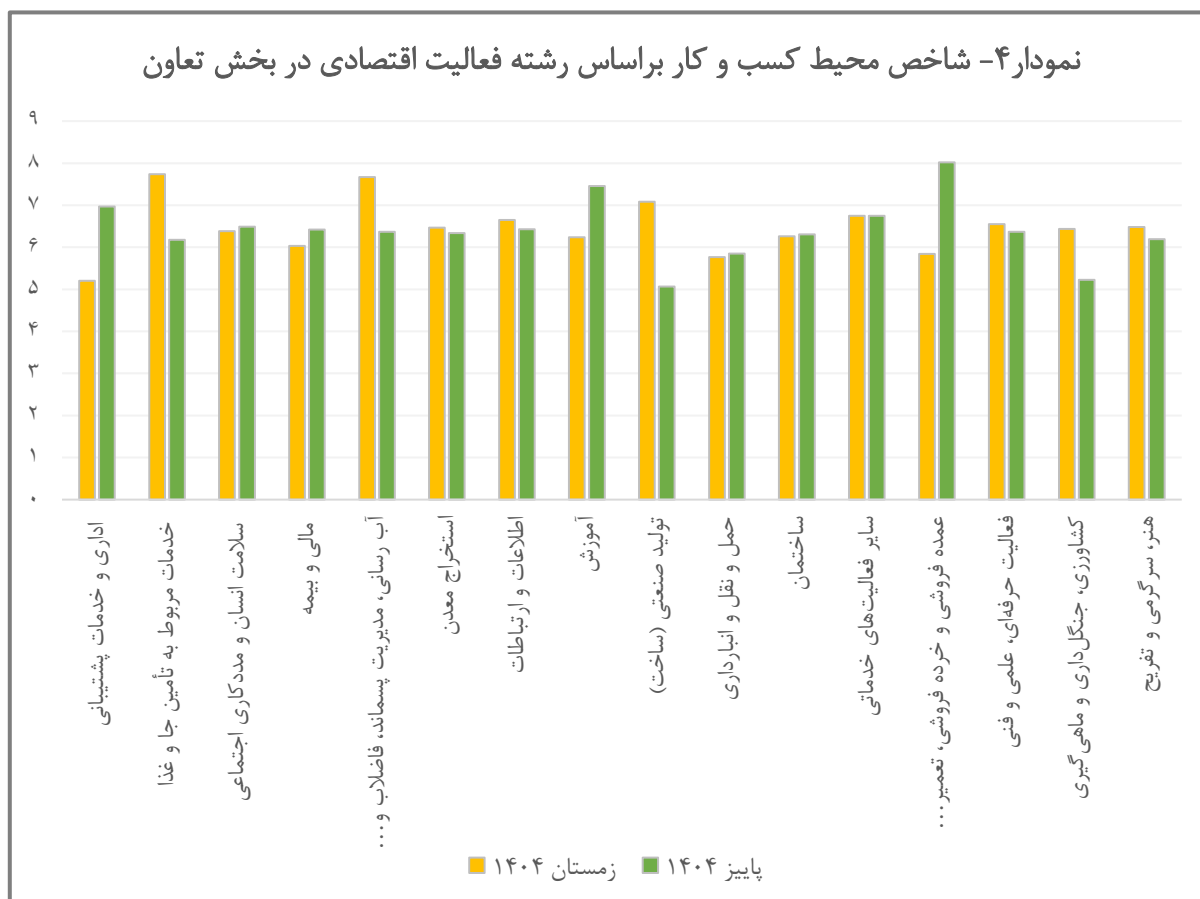
شاخص محیط کسب و کار براساس رشته فعالیت اقتصادی در بخش تعاون

جدول ۱۰- شاخص محیط کسب و کار براساس رشته فعالیت اقتصادی در بخش تعاون

رشته فعالیت	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات *
اداری و خدمات پشتیبانی	۶.۹۷	۵.۲۰	-۳۴.۰
املاک و مستغلات	۶.۱۸	۶.۴۵	۴.۲
سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۶.۴۹	۶.۳۸	-۱.۷
مالی و بیمه	۶.۴۲	۶.۰۳	-۶.۵
آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۶.۳۷	۷.۶۷	۱۶.۹
استخراج معدن	۶.۳۴	۶.۴۷	۲.۰
اطلاعات و ارتباطات	۶.۴۳	۶.۶۵	۳.۳
آموزش	۷.۴۶	۶.۲۴	-۱۹.۶
تولید صنعتی (ساخت)	۵.۰۷	۷.۰۸	۲۸.۴
حمل و نقل و انبارداری	۵.۸۵	۵.۷۷	-۱.۴
ساختمان	۶.۳۱	۶.۲۶	-۰.۸
سایر فعالیتهای خدماتی	۶.۷۵	۴.۷۲	-۴۳.۰
عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل و ... (صادرات و واردات)	۸.۰۲	۵.۸۴	-۳۷.۳
فعالیت حرفه‌ای، علمی و فنی	۶.۳۷	۶.۵۵	۲.۷
کشاورزی، جنگل‌داری و ماهی‌گیری	۵.۲۳	۶.۴۴	۱۸.۸
هنر، سرگرمی و تفریح	۶.۱۹	۶.۴۸	۴.۵
خدمات مربوط به تأمین جا و غذا	۶.۱۸	۷.۷۴	

*: مثبت بودن تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

با توجه به جدول ۱۰، در زمستان ۱۴۰۴ و در بخش تعاون، رشته فعالیتهای: ۱- خدمات مربوط به تأمین جا و غذا
۲- آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه ۳- تولیدی صنعتی به ترتیب دارای نامساعدترین محیط
کسب و کار و رشته فعالیتهای ۱- اداری و خدمات پشتیبانی ۲- سایر فعالیتهای خدماتی ۳- حمل و نقل و انبارداری
به ترتیب مساعدترین محیط برای کسب و کار نسبت به سایر رشته فعالیتهای اقتصادی در بخش تعاون ارزیابی
شده‌اند.

بررسی تغییرات شاخص پایش محیط کسب و کار در بخش تعاون بین فصول پاییز و زمستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که بیشتر رشته فعالیت‌ها با افزایش شاخص مواجه بوده‌اند؛ به این معنا که شرایط کلی فعالیت در این بخش‌ها نسبت به فصل قبل نامساعدتر شده است.

بیشترین افزایش شاخص (نامساعدتر شدن محیط) مربوط به رشته‌های:

- تولید صنعتی (ساخت) با رشد ۳۹.۶۴ درصدی
- خدمات مربوط به تأمین جا و غذا با رشد ۲۵.۲۴ درصدی
- و کشاورزی، جنگل‌داری و ماهی‌گیری با رشد ۲۳.۱۴ درصدی بوده است.

در مقابل، تنها چند رشته فعالیت بهبود نسبی نشان داده‌اند؛ از جمله:

- آموزش با کاهش ۱۶.۳۵ درصدی
 - اداری و خدمات پشتیبانی با کاهش ۲۵.۳۹ درصدی
 - و عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل (صادرات و واردات) با کاهش ۹.۳۳ درصدی همراه بوده است.
- به‌طور کلی، الگوی تغییرات نشان می‌دهد که در زمستان ۱۴۰۴، بخش خدمات مربوط به تأمین جا و غذا با چالش بیشتری در محیط کسب و کار روبه‌رو بوده‌اند، در حالی که بخش اداری و خدمات پشتیبانی روندی باثبات‌تر یا اندکی بهبودیافته را تجربه کرده است.

شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها

جدول ۱۱- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه اتاق- زمستان ۱۴۰۴

اتاق اصناف			اتاق تعاون			اتاق بازرگانی			کل			عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
درصد	زمستان	پاییز	درصد	زمستان	پاییز	درصد	زمستان	پاییز	درصد	زمستان	پاییز	
تغییرات	۱۴۰۴	۱۴۰۴	تغییرات	۱۴۰۴	۱۴۰۴	تغییرات	۱۴۰۴	۱۴۰۴	تغییرات	۱۴۰۴	۱۴۰۴	
۳۶۸	۶.۱۶	۵.۹۳	-۰.۱۹	۵.۱۲	۶.۱۴	۰.۷۴	۶.۱۱	۶.۰۷	۱.۱۵	۶.۱۳	۶.۰۶	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۳۶۸	۶.۱۵	۵.۳۵	-۰.۳۴	۴.۰۰	۴.۳	۰.۷۴	۶.۱۱	۳.۹۱	۱.۱۵	۶.۱۳	۴.۰۱	برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک بهداشت و...
-۱.۲۱	۴.۳۱	۵.۳۷	۰.۰۸	۵.۸۱	۵.۹	۹.۴۲	۴.۲۷	۶.۳۸	۵.۷۳	۴.۲۴	۶.۲	بی‌توجهی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و عدم‌پایشان
۲.۴۱	۵.۴۵	۶.۷۶	-۰.۱۶	۵.۵۵	۵.۶	-۱.۶۵	۶.۲۸	۵.۲۷	-۱.۲۲	۶.۱۲	۵.۳	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
۷.۰۴	۵.۷۱	۷.۹۱	-۰.۱۴	۶.۹۱	۷.۱	۳.۲۱	۵.۴۴	۷.۶۵	۴.۶۷	۵.۵۵	۷.۴۲	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
۰.۳۲	۶.۴۲	۷	۰.۱۸	۸.۴۹	۸.۳	-۱	۷.۵۸	۸.۴۳	-۰.۹۱	۷.۳۵	۸.۳۹	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
۴.۵۷	۸.۵۱	۵.۴۸	۰.۱۴	۶.۴۰	۶.۴	۲.۶۶	۸.۶۶	۶.۱۲	۲.۹۹	۸.۶۴	۶.۱۹	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی
-۰.۶	۶.۱۹	۶.۳۸	-۰.۲۱	۵.۲۹	۵.۳	۲.۱۵	۶.۲۵	۵.۰۷	۰.۹۵	۶.۲۵	۵.۱۲	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
۰.۶۹	۵.۲۶	۶.۶۲	-۰.۰۱	۶.۵۶	۶.۷	-۲.۹	۴.۹۲	۶.۳۲	-۱.۷۳	۵.۰۲	۶.۴۴	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
۳.۵۳	۷.۰۸	۶.۳۵	۰.۰۰	۶.۳۳	۶.۷	۰.۵۱	۶.۳۵	۶.۴	۰.۹۶	۶.۵۱	۶.۴۱	رویه‌های نامدلانه ممیزی و دریافت مالیات
۳.۵۷	۶.۳۹	۷.۶۹	-۰.۲۱	۶.۳۶	۶.۹	-۰.۷۱	۶.۳۵	۶.۶۴	-۰.۴۳	۶.۳۸	۶.۵۴	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
۷.۴۲	۶.۵	۶.۵۹	۰.۱۶	۷.۸۰	۷.۷	-۱.۲	۶.۵۶	۷.۷۱	-۰.۲۷	۶.۵۳	۷.۷۲	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۱.۱۷	۷.۷۵	۵.۹۳	۰.۱۱	۶.۶۶	۶.۳	-۰.۶۵	۷.۶۶	۶.۲	-۰.۲۴	۷.۷	۶.۲۳	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱.۸۴	۶.۳	۶.۳۱	-۰.۰۷	۵.۹۰	۵.۹	۰.۱۶	۶.۲۱	۵.۵۷	۱.۲۱	۶.۳	۵.۵۹	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۵.۶۶	۵.۷۷	۶.۳۹	-۰.۰۵	۶.۰۹	۶.۵	۲.۲۲	۵.۷	۶.۲۱	۲.۳۹	۵.۷۳	۶.۲۷	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
۴.۳۳	۶.۶۴	۵.۷	۰.۱۱	۶.۴۴	۶.۷	۰.۶۵	۶.۲۵	۶.۶۲	۱.۲	۶.۳۵	۶.۵۷	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۵.۹۹	۶.۵۱	۶.۰۹	-۰.۱۰	۵.۵۳	۵.۸	-۱.۱۱	۶.۵۵	۵.۰۶	-۰.۰۸	۶.۵۷	۵.۱۹	عرضه کالاهای و محصولات قاچاق در بازار ایران
۱۰.۴۳	۵.۹۴	۶	۰.۰۱	۶.۰۸	۶.۶	۱.۹۳	۵.۱۶	۵.۹۴	۳.۱۳	۵.۳۵	۶.۰۴	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
۷.۰۳	۶.۴۸	۶.۵۴	-۰.۱۳	۵.۷۸	۵.۹	-۲.۹۵	۵.۷۷	۵.۵	-۱.۵۶	۵.۹۵	۵.۶	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
۰.۹۱	۵.۷۶	۶.۵۲	-۰.۰۳	۶.۳۵	۶.۸	۲.۶۶	۵.۶۴	۶.۵۲	۱.۶۵	۵.۶۹	۶.۵۹	کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
۲.۰۱	۶.۷۲	۵.۸۹	۰.۰۴	۶.۱۵	۶.۶	-۰.۶۱	۶.۲۸	۵.۹۵	-۰.۹۴	۶.۵۳	۶.۰۷	کمبود تقاضا در بازار
۱.۱۷	۶.۳۳	۵.۷۷	-۰.۰۲	۵.۶۷	۵.۷	-۳.۸	۵.۷۲	۵.۲۴	-۳.۲۴	۵.۸۷	۵.۲۷	کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
۵.۳۶	۶.۶۱	۵.۶۲	۰.۰۷	۶.۰۵	۶.۰	۶.۰۹	۵.۵۶	۵.۹۱	۵.۲۱	۵.۷۵	۵.۹۶	کمبود نیروی کار ماهر
۴.۸۸	۶.۲۷	۵.۴۲	۰.۱۰	۶.۰۲	۵.۶	-۰.۶	۵.۸۷	۶.۱	-۰.۰۱	۵.۹۶	۶.۰۴	محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
۸.۷۵	۶.۴۹	۴.۵۸	۰.۳۰	۶.۵۱	۵.۱	-۸.۱۴	۵.۶	۵.۱۹	-۴.۸۹	۵.۷۴	۵.۲۴	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
۲۱.۶۵	۶.۷	۵.۰۲	-۰.۱۲	۴.۴۹	۴.۴	۵۲.۷۶	۷.۹۸	۴.۵۵	۴۴.۷۷	۷.۵۸	۴.۵۱	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
-۳.۵۲	۴.۱۹	۶.۴۱	-۰.۲۷	۵.۰۶	۵.۱	-۱۵.۳۳	۳.۸۵	۵.۹۱	-۱۲.۴۶	۳.۹۴	۵.۶۳	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی
-۵.۷۹	۴.۴۲	۶.۳۶	-۰.۰۱	۶.۲۸	۶.۵	-۱۳.۸۷	۵.۰۹	۶.۴۷	-۱۳.۱۵	۴.۸۹	۶.۵۱	
۱.۶۲	۶.۸۸	۳.۲۶	۰.۴۹	۶.۳۷	۶.۴	-۳.۳۳	۶.۲۵	۶.۶۵	-۲.۰۳	۶.۳۸	۶.۵	

در زمستان ۱۴۰۴، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش سه مؤلفه:

- ۱- غیر قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
- ۲- دشواری تامین مالی از بانک‌ها
- ۳- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار

را نامناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند. این موضوع در بخش تعاون نیز به همان ترتیب فوق بوده است.

جدول زیر مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیر مجموعه سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف ایران را نشان داده است.

جدول ۱۲- مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هر یک از سه اتاق

اولویت مجموعه	۱	۲	۳	۴	۵
کل	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
	زمستان ۱۴۰۴	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	محدودیت دسترسی به آب	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
اصناف	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
	زمستان ۱۴۰۴	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
بازرگانی	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
	زمستان ۱۴۰۴	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	محدودیت دسترسی به آب	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
تعاون	پاییز ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
	زمستان ۱۴۰۴	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	دشواری تامین مالی از بانک‌ها	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرائی ناظر بر کسب و کار	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی

شاخص ملی محیط کسب و کار براساس مدل کارآفرینی شین

به دلیل فقدان اطلاعات مربوط به مؤلفه های آماری این جدول و نمودار و روند مربوطه از گزارش پایش کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی آورده شده است.

جدول ۱۳- شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس نماگرهای آماری مدل کارآفرین شین

محیط	نماگر	شاخص نماگر		شاخص محیط		شاخص کل		
		میانگین		میانگین		میانگین		
		پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	پاییز ۱۴۰۴	زمستان ۱۴۰۴	درصد تغییرات فصل زمستان نسبت به * فصل مشابه سال گذشته
نهادی	محیط سیاسی امنیتی	۷.۳	۵.۴۹	۶.۳۱	۵.۹۴	۰.۰۶	۶.۱۶	۴.۴۹
	محیط علمی آموزشی	۵.۸	۶.۱۲					
	محیط فرهنگی	۶.۴	۶.۵					
	محیط فناوری و نوآوری	۶.۸	۶.۸۷					
	محیط قانونی و حقوقی	۵.۶	۵.۱۷					
	ساختار و عملکرد دولت	۶	۵.۵۱					
اقتصادی	محیط اقتصاد کلان	۶.۴	۶.۲۳	۷.۱	۷.۲۲	۰.۰۲	۶.۶۳	۶.۴۵
	محیط مالی	۸.۹	۸.۹					
	محیط جغرافیایی- زیرساخت ها و ظرفیت های اقلیمی	۶.۵	۷.۰۲					
	ساختار تولید- انحصار، خوشه ها و مواد اولیه	۶.۶	۶.۷۲					

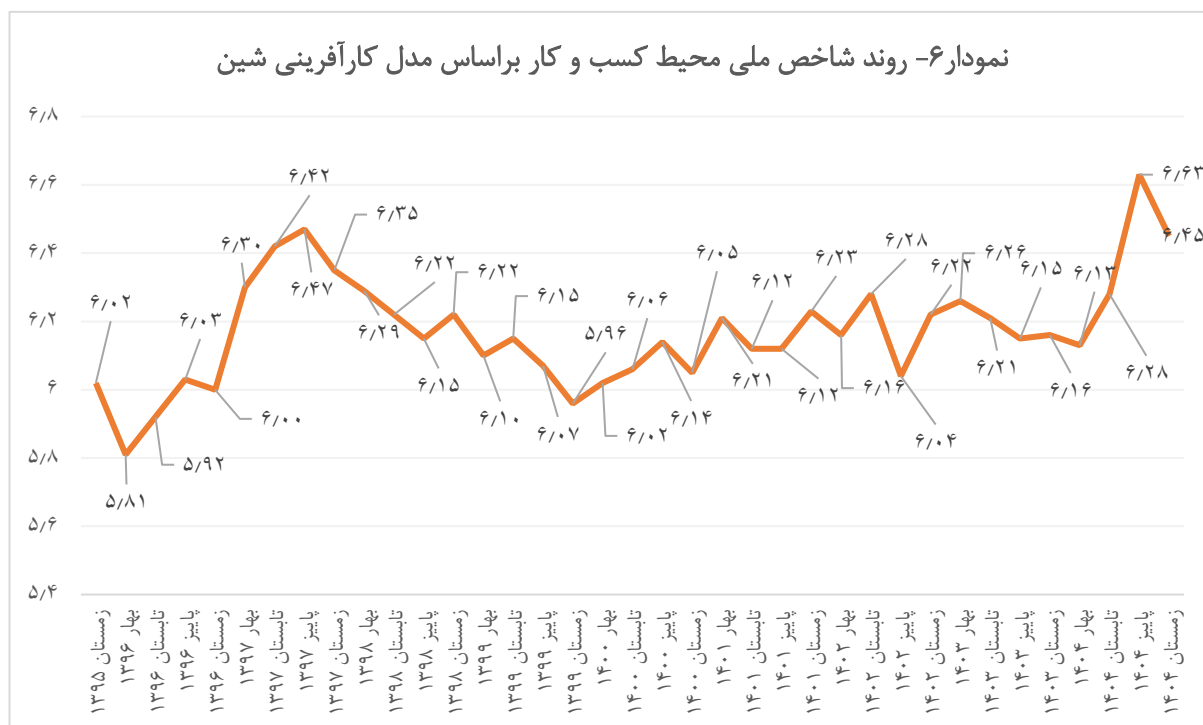
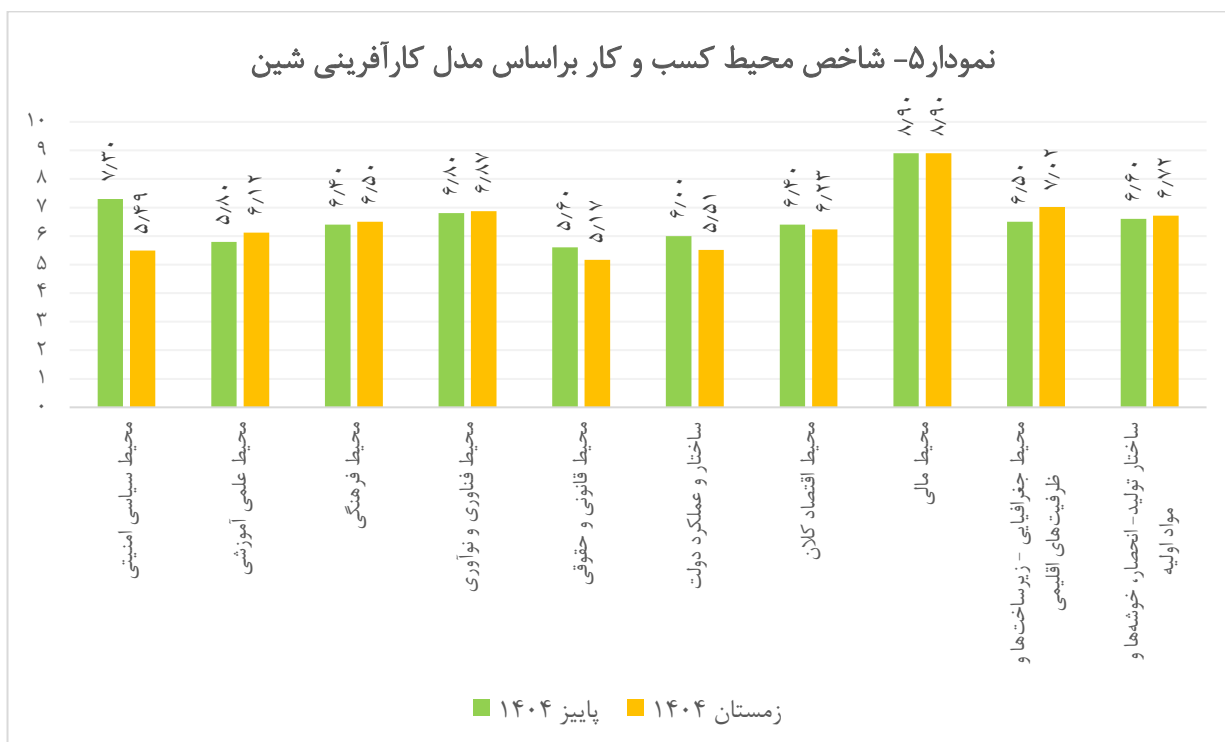
* مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

* شاخص های مرتبط با فصل زمستان عینا از گزارش رسمی اتاق بازرگانی اخذ شده است.

براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۴۰۴، عدد ۶.۴۵ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) را نشان می دهد به طوری که میانگین ارزیابی محیط نهادی (شامل محیط سیاسی، محیط آموزشی و علمی، محیط فرهنگی، محیط فناوری و نوآوری، محیط حقوقی و ساختار دولت) عدد ۵.۹۴ و میانگین ارزیابی محیط اقتصادی (شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، محیط جغرافیایی و ساختار تولید) عدد ۷.۲۲ است. نگاه اجمالی نشان می دهد محیط قانونی و حقوقی با عدد ۵.۱۷ و محیط فناوری و نوآوری با عدد ۶.۸۷ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیط ها براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده اند.

با توجه به جدول ۱۴، شاخص ملی کارآفرین شین نسبت به فصل پاییز ۱۴۰۴، دارای درصد تغییرات ۲.۷- است که به طرف مساعد شدن در شرایط کارآفرینی در فصل زمستان ۱۴۰۴ نسبت به پاییز ۱۴۰۴ بوده است. همچنین تغییرات نسبت به فصل مشابه سال قبل (۴.۴۹٪) نشان می دهد شرایط کارآفرینی نامساعدتر شده است. لازم به ذکر

است شاخص شین به دلیل استفاده از ضرایب اهمیت برای هر یک از نماگرها و محیط‌های تشکیل دهنده محیط کسب و کار، از دقت بیشتری نسبت به شاخص ملی برخوردار است.

شاخص محیط کسب و کار براساس تعداد کارکنان بنگاه‌های اقتصادی

جدول ۱۴- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و تعداد کارکنان بنگاه در بخش تعاون

عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)	تعداد کارکن (نفر)					
	کمتر از ۵	۶-۱۰	۱۱-۴۹	۵۰-۱۰۰	۱۰۱-۲۰۰	بیشتر از ۲۰۰
نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول	۶.۰۶	۶.۲۹	۶.۰۸	۶.۷۲	۶.۱۵	۵.۸۵
برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط ماموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...	۵.۷۶	۶.۴۶	۵.۷۶	۵.۹۵	۵.۳۳	۷.۵۰
بی‌تعمدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان	۶.۰۳	۶.۲۸	۶.۱۶	۵.۷۶	۴.۹۱	۴.۱۸
بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	۶.۹۴	۶.۷۸	۷.۶۱	۸.۱۱	۶.۴۵	۶.۷۵
غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	۸.۲۴	۸.۷۵	۹.۰۲	۸.۸۵	۸.۶۴	۸.۵۸
رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه‌ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	۵.۸۸	۶.۷۵	۶.۰۶	۶.۸۱	۶.۴۵	۶.۵۰
تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی	۵.۱۳	۵.۶۲	۴.۹۴	۶.۳۶	۴.۶۷	۶.۴۴
تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار	۶.۵۷	۶.۷۹	۶.۱۴	۸.۰۴	۶.۷۰	۶.۲۰
وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	۶.۳۲	۶.۵۱	۶.۲۹	۷.۵۲	۶.۴۵	۷.۰۹
رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۵.۹۰	۶.۲۴	۶.۴۹	۷.۴۶	۷.۰۰	۶.۸۳
دشواری تامین مالی از بانک‌ها	۷.۹۶	۷.۳۹	۷.۷۷	۸.۵۲	۸.۸۲	۶.۹۲
فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	۶.۵۹	۷.۴۲	۶.۴۶	۷.۱۲	۶.۷۰	۶.۲۷
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)	۵.۹۸	۵.۳۵	۵.۷۷	۶.۴۴	۶.۶۳	۵.۷۸
ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	۶.۰۲	۶.۹۸	۶.۷۰	۶.۹۵	۷.۸۲	۴.۵۰
وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار	۶.۳۸	۷.۶۷	۶.۵۸	۷.۳۵	۵.۱۸	۶.۴۴
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۶.۰۰	۵.۵۶	۵.۶۷	۵.۵۹	۶.۰۰	۴.۸۲
عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران	۶.۱۷	۶.۸۳	۶.۰۹	۶.۷۴	۶.۳۳	۵.۶۳
فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار	۵.۹۸	۶.۱۱	۵.۷۰	۶.۶۵	۴.۵۶	۵.۶۰
دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار	۶.۴۲	۶.۶۵	۶.۶۷	۶.۵۰	۶.۸۸	۶.۵۶
کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه	۶.۳۱	۵.۷۵	۵.۹۰	۷.۳۸	۷.۰۰	۶.۰۰
کمیبود تقاضا در بازار	۵.۹۶	۵.۳۴	۵.۷۳	۶.۵۸	۵.۶۰	۴.۱۸
کمیبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز	۶.۲۵	۶.۱۹	۵.۸۶	۶.۴۱	۶.۰۰	۴.۹۲
کمیبود نیروی کار ماهر	۵.۴۸	۵.۸۱	۵.۵۷	۶.۰۴	۵.۸۰	۵.۳۳
محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت	۶.۲۴	۶.۹۵	۶.۵۰	۷.۳۶	۷.۴۵	۶.۳۳
محدودیت دسترسی به آب	۴.۰۴	۳.۹۲	۴.۰۱	۴.۹۶	۴.۵۶	۳.۵۰
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)	۴.۱۴	۴.۲۳	۴.۴۹	۵.۵۲	۴.۵۵	۴.۰۹
فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی	۶.۵۶	۷.۲۹	۶.۱۱	۷.۱۶	۴.۴۵	۵.۶۴
موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی	۶.۱۲	۶.۳۹	۶.۴۳	۶.۴۲	۷.۶۴	۶.۵۵

نتایج جدول شماره ۱۴ که مؤلفه‌های پیمایشی را به تفکیک تعداد کارکنان تعاونی‌ها نشان می‌دهد، بیانگر این است که عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه‌هایی که بیشتر از ۲۰۰ نفر نیروی کار دارند برابر با ۵.۸۵ و وضعیت کسب و کار آن‌ها مساعدتر از سایر تعاونی‌هاست و عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه‌هایی که ۵۰ تا ۱۰۰ نفر نیروی کار دارند ۶.۰۲ می‌باشد که وضعیت محیطی کسب و کار آن‌ها نامساعدتر از سایر تعاونی‌ها بوده است.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس سابقه فعالیت بنگاه‌های اقتصادی

جدول ۱۵- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سابقه فعالیت‌های اقتصادی در بخش تعاون

عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)	سابقه فعالیت اقتصادی (سال)			
	بیشتر از ۱۶	۱۱ تا ۱۵	۶ تا ۱۰	۳ تا ۵
نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول	۳.۷۸	۴.۵۷	۴.۰۰	۶.۲۶
برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت	۵.۰۰	۶.۲۱	۵.۶۳	۵.۸۳
بی‌تعمدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان	۵.۰۳	۶.۱۱	۵.۶۵	۵.۹۲
بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	۵.۸۱	۷.۳۱	۶.۲۴	۷.۱۳
غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات	۷.۱۴	۸.۴۸	۷.۹۷	۸.۸۵
رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه‌ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی	۶.۰۸	۶.۸۳	۶.۴۵	۶.۲۹
تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی	۴.۸۸	۵.۴۶	۵.۰۲	۵.۳۶
تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار	۵.۷۹	۶.۹۱	۶.۳۵	۶.۶۰
وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	۵.۰۳	۷.۰۶	۶.۱۸	۶.۳۲
رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۵.۰۸	۶.۲۸	۵.۹۷	۶.۶۷
دشواری تامین مالی از بانک‌ها	۶.۵۴	۸.۰۴	۷.۹۷	۷.۸۴
فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	۵.۶۵	۶.۸۰	۶.۸۰	۶.۷۱
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)	۴.۹۴	۵.۷۹	۵.۹۴	۶.۰۹
ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	۴.۸۲	۶.۴۳	۵.۷۹	۶.۲۶
وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار	۵.۵۰	۶.۴۱	۶.۵۷	۶.۵۵
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۴.۷۸	۵.۷۸	۵.۶۳	۵.۵۴
عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران	۵.۲۲	۶.۲۷	۶.۴۲	۶.۰۵
فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار	۴.۷۱	۶.۲۴	۵.۹۵	۵.۷۷
دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار	۵.۲۴	۶.۲۳	۶.۱۸	۶.۶۰
کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه	۵.۶۷	۶.۶۶	۶.۱۰	۶.۰۶
کمبود تقاضا در بازار	۴.۷۰	۵.۹۷	۵.۸۵	۵.۶۷
کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز	۴.۸۶	۶.۰۲	۶.۱۲	۶.۲۲
کمبود نیروی کار ماهر	۵.۲۴	۵.۶۶	۶.۲۹	۶.۱۹
محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت	۵.۲۷	۶.۵۷	۵.۹۹	۶.۸۳
محدودیت دسترسی به آب	۴.۳۰	۴.۰۷	۴.۶۷	۴.۶۲
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)	۴.۱۹	۴.۹۹	۵.۱۹	۵.۱۸
فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی	۵.۵۶	۶.۵۳	۶.۰۳	۶.۳۸
موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی	۶.۲۶	۶.۳۸	۶.۶۳	۶.۳۴

نتایج جداول شماره ۱۵ که مؤلفه‌های پیمایشی را به تفکیک سابقه فعالیت اقتصادی تعاونی‌ها نشان می‌دهد بیانگر این است که عدد شاخص محیط کسب و کار در تعاونی‌هایی که بین ۵ تا ۳ سال با شاخص ۶.۲۶ و بین ۱۱ تا ۱۵ سال با شاخص ۶.۲۹ سال سابقه فعالیت دارند از تعاونی‌هایی که بین ۶ تا ۱۰ سال با عدد شاخص ۶.۰۶ و بیشتر از ۱۶ سال، با عدد شاخص ۶.۲۰ سابقه فعالیت دارند وضعیت نامساعدتری در ارتباط با مؤلفه‌های پیمایشی دادند و در این بین تعاونی‌های جدیدالتاسیس وضعیت نامساعدتری داشته‌اند.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس ظرفیت فعالیت تعاونی ها

جدول ۱۶- موانع ومشكلات محیط کسب وکار به تفکیک ظرفیت تولید بنگاه های اقتصادی دربخش تعاون

ظرفیت تولید بنگاه اقتصادی (درصد)				عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
بیشتر از ۷۰	۵۰ تا ۷۰	۳۰ تا ۵۰	کمتر از ۳۰	
۵.۹۳	۶.۰۳	۵.۶۶	۶.۵۶	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۳.۵۷	۴.۲۷	۴.۲۹	۴.۲۵	برداشت های سلیقه ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
۵.۳۹	۵.۲۳	۵.۵۴	۶.۷۱	بی تمهیدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
۵.۹۳	۴.۹۱	۵.۱۲	۶.۳۷	بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار
۶.۸۵	۵.۷۹	۵.۶۵	۷.۹۴	غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
۸.۶۲	۷.۷۰	۷.۵۳	۹.۰۵	رویه های سختگیرانه اداره های کار و بیمه ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
۶.۲۴	۶.۳۷	۵.۸۵	۷.۱۷	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۵.۴۲	۵.۲۴	۴.۸۹	۴.۷۳	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
۶.۷۸	۶.۳۶	۵.۷۱	۶.۵۵	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و موسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
۶.۰۰	۶.۰۷	۵.۵۷	۷.۲۲	رویه های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۶.۵۷	۵.۸۶	۶.۰۶	۶.۴۸	دشواری تامین مالی از بانک ها
۷.۸۳	۷.۴۹	۶.۹۶	۸.۶۶	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۶.۴۴	۶.۱۴	۶.۰۲	۷.۲۷	ضعف زیرساخت های حمل و نقل (جاده ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۵.۷۷	۶.۲۹	۵.۸۷	۶.۱۷	ضعف دادگاه ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۵.۶۰	۶.۱۲	۴.۸۷	۷.۱۱	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار
۶.۰۹	۶.۰۲	۵.۶۷	۷.۲۴	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۵.۱۹	۶.۱۴	۴.۸۳	۵.۹۴	عرضه کالاهای و محصولات قاچاق در بازار ایران
۶.۱۰	۵.۹۵	۴.۹۶	۶.۳۰	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
۵.۲۳	۵.۹۵	۵.۰۷	۶.۱۷	دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار
۶.۳۰	۶.۵۵	۵.۴۷	۶.۶۲	کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
۵.۹۴	۶.۱۴	۶.۰۸	۶.۵۲	کمبود تقاضا در بازار
۵.۲۵	۵.۹۸	۶.۱۰	۵.۹۹	کمبود فناوری های نوین و تجهیزات مورد نیاز
۶.۰۹	۵.۹۱	۵.۹۰	۶.۲۶	کمبود نیروی کار ماهر
۵.۸۱	۶.۱۲	۵.۸۴	۶.۵۲	محدودیت های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
۶.۱۵	۶.۴۲	۶.۳۷	۷.۲۱	محدودیت دسترسی به آب
۳.۸۰	۵.۳۷	۵.۳۵	۴.۵۰	محدودیت دسترسی به حامل های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
۴.۸۴	۵.۷۲	۵.۳۵	۴.۹۳	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه های اجرایی
۶.۰۴	۶.۰۷	۵.۴۷	۶.۹۶	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه های اجرایی
۶.۰۶	۶.۵۳	۶.۱۵	۶.۷۷	

در جدول ۱۶ وضعیت کسب و کار بر اساس ظرفیت فعالیت تعاونی ها و مؤلفه های پیمایشی ارائه شده است. تعاونی های مشارکت کننده در این طرح پژوهشی کمترین عدد شاخص یعنی ۵.۶۶ (مطلوبترین محیط کسب و کار) متعلق به گروهی از تعاونی ها بوده که با ظرفیت بین ۳۰ تا ۵۰ درصد ظرفیت واقعی خود فعالیت نموده اند و بیشترین عدد شاخص ۶.۵۶ (بدترین محیط کسب و کار) مربوط به گروهی از تعاونی ها که با کمتر از ۳۰ درصد ظرفیت واقعی خود فعالیت می نمایند.

شاخص محیط کسب و کار براساس شرکت های دانش بنیان

جدول ۱۷- موانع و مشکلات محیط کسب و کار شرکت های دانش بنیان

کل کشور	دانش بنیان بخش تعاون	عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
۶۱۱	۶۳۳	
۴۲۴	۵۱۰	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۶۱۲	۶۹۷	برداشت های سلیقه ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
۵۵۵	۵۸۱	بی تمهیدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
۷۳۵	۷۰۳	بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار
۸۶۴	۸۶۱	غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
۶۲۵	۷۱۴	رویه های سختگیرانه اداره های کار و بیمه ای تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
۵۰۳	۵۰۸	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۶۵۱	۶۴۳	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
۶۳۸	۶۵۶	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و موسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
۶۵۳	۶۳۲	رویه های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۷۰۷	۸۰۱	دشواری تامین مالی از بانک ها
۶۰۳	۷۰۱	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۵۷۳	۵۵۱	ضعف زیرساخت های حمل و نقل (جاده های، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۶۳۵	۶۰۵	ضعف دادگاه ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۶۵۷	۶۴۶	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای در بازار
۵۳۵	۵۶۸	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۵۹۵	۵۸۱	عرضه کالاها و محصولات قاچاقی در بازار ایران
۵۶۹	۵۹۳	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
۶۵۳	۶۰۵	دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار
۵۸۷	۶۱۴	کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
۵۷۵	۶۱۳	کمبود تقاضا در بازار
۵۹۶	۵۸۹	کمبود فناوری های نوین و تجهیزات مورد نیاز
۵۷۴	۶۵۳	کمبود نیروی کار ماهر
۷۵۸	۷۰۳	محدودیت های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
۳۹۴	۴۶۶	محدودیت دسترسی به آب
۴۸۹	۵۶۷	محدودیت دسترسی به حامل های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
۶۳۸	۶۸۵	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه های اجرایی
۶۴۶	۶۸۵	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه های اجرایی

در جدول ۲۲، موانع و مشکلات کسب و کار شرکت های دانش بنیان در بخش تعاون، اصناف و بازرگانی در کل کشور ارائه شده است. با توجه به جدول، پنج مشکل اولویت دار شرکت های دانش بنیان ۱- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات ۲- دشواری تامین مالی از بانک ها ۳- محدودیت های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت ۴- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار ۵- وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای در بازار هستند.

بخش سوم: تحلیل آماری و مقایسه شاخص محیط کسب و کار در بخش های تعاون، اصناف و بازرگانی

محیط کسب و کار یکی از عوامل کلیدی در پویایی فعالیت های اقتصادی و رشد بنگاه ها محسوب می شود. کیفیت این محیط تعیین می کند که فعالان اقتصادی تا چه اندازه بتوانند در بستری رقابتی، کم ریسک و با ثبات فعالیت کنند. بخش تعاون به عنوان یکی از سه رکن اصلی اقتصاد کشور، جایگاهی مهم در تحقق توسعه پایدار و عدالت اقتصادی دارد. این بخش با ماهیتی مردمی، در ایجاد اشتغال پایدار، توزیع عادلانه تر فرصت های اقتصادی و توسعه متوازن مناطق نقش مؤثری ایفا می کند. با این حال، شواهد تجربی و دیدگاه های فعالان اقتصادی نشان می دهد که تعاونی ها در مقایسه با بخش های خصوصی (بازرگانی و اصناف)، با موانع بیشتری در محیط کسب و کار مواجه هستند؛ از جمله دشواری در دسترسی به منابع مالی، پیچیدگی های اداری و مقرراتی، و محدودیت های نهادی که بر روند فعالیت آن ها تأثیر منفی می گذارد.

بر همین اساس، بررسی آماری شاخص پایش محیط کسب و کار در بخش تعاون، با هدف ارزیابی علمی وضعیت این بخش، مقایسه آن با سایر بخش ها و تعیین معنی داری تفاوت های مشاهده شده انجام گرفته است. این تحلیل امکان می دهد تا درک دقیق تری از وضعیت واقعی تعاونی ها فراهم شود و مبنایی برای تدوین سیاست های حمایتی و بهبود محیط فعالیت آن ها ایجاد گردد.

با آزمون های معتبر و تحلیل هایی که در پی می آید تلاش گردیده با آزمون ها و نتایج مترتبه به این سوال در دو قسمت پاسخ دهد:

- ۱- آیا تفاوت معنی داری بین شاخص های کل پایش کسب و کار در سه اتاق (تعاون، اصناف و بازرگانی) وجود دارد؟
 - ۲- آیا تفاوت معنی داری بین شاخص های هر مؤلفه (۲۸ سوال) در سه اتاق (تعاون، اصناف و بازرگانی) وجود دارد؟
- نتایج حاصله کمک خواهد کرد در صورت معنی دار بودن شاخص ها در کل و در مورد هر مؤلفه، متولیان بخش های مختلف اقتصادی، در مورد قوانین و مقررات، چالش ها و مشکلاتی که منحصراً مربوط به هر اتاق می باشند، بررسی و کنکاش نموده و در صدد رفع آن مراجع زیربط برآیند و همچنین در صورت معنی دار بودن تفاوت آماری سه اتاق می توانند به مساعد و یا نامساعد بودن شرایط اقتصادی با اعتماد بیشتری اظهار نظر نمایند.

بررسی نرمال بودن داده ها

در اغلب تحلیل های آماری استنباطی، از جمله آزمون های پارامتریک مانند آزمون تی استیودنت^۱ و تحلیل واریانس آنووا^۲ یکی از پیش فرض های اساسی، نرمال بودن توزیع داده ها است. نرمال بودن به این معناست که مقادیر متغیر مورد بررسی پیرامون میانگین به صورت متقارن توزیع شده باشند و شکل کلی توزیع داده ها تابعی زنگوله ای (گوسی) را

^۱ Student's t-test

^۲ Analysis of Variance (ANOVA)

نمایش دهد. در صورتی که این فرض برقرار نباشد، یعنی داده‌ها از توزیع نرمال پیروی نکنند، استفاده از آزمون‌های پارامتریک می‌تواند منجر به برآوردهای اریب و نتایج آماری غیرقابل اعتماد شود. از این رو، پیش از اجرای هرگونه آزمون آماری، لازم است ماهیت توزیع داده‌ها مورد بررسی قرار گیرد تا مشخص شود آیا شرایط لازم برای استفاده از آزمون‌های پارامتریک فراهم است یا باید از روش‌های ناپارامتریک جایگزین استفاده شود.

در پژوهش حاضر، با توجه به هدف بررسی تفاوت شاخص پایش محیط کسب و کار میان سه گروه اصلی (تعاون، بازرگانی و اصناف)، ابتدا توزیع آماری شاخص در میان نمونه‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت تا نرمال بودن یا نبودن داده‌ها تعیین گردد و بر اساس آن، نوع آزمون آماری مناسب انتخاب شود.

روش‌های ارزیابی نرمال بودن داده‌ها و نتایج

به‌منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها، از دو رویکرد مکمل شامل روش‌های آماری^۳ و روش‌های بصری^۴ استفاده شده است.

بررسی نرمال بودن داده‌ها با آزمون شاپیرو-ویلک^۵:

برای ارزیابی نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد. این آزمون که نخستین بار در سال ۱۹۶۵ معرفی شد، یکی از معتبرترین و پرکاربردترین روش‌های سنجش نرمالیت در داده‌های آماری به شمار می‌آید. مبنای آزمون شاپیرو-ویلک بر مقایسه‌ی بین واریانس مشاهدات واقعی و واریانس مورد انتظار در یک توزیع نرمال است. هرچه این دو مقدار به هم نزدیک‌تر باشند، احتمال نرمال بودن داده‌ها بیشتر خواهد بود.

این آزمون دارای قدرت آماری بالا و مناسب برای حجم نمونه‌های کوچک و متوسط است و در مقایسه با سایر آزمون‌های نرمالیت مانند کولموگوروف-اسمیرنوف^۶، لیل‌یفورز^۷ و آندرسون-دارلینگ^۸ توان بیشتری در تشخیص انحراف از نرمالیت دارد. همچنین، این آزمون نسبت به هر دو نوع انحراف از نرمالیت یعنی چولگی^۹ و کشیدگی^{۱۰} حساس است و تصویر دقیق‌تری از توزیع داده‌ها ارائه می‌دهد. با این حال، آزمون شاپیرو-ویلک بی‌نقص نیست. در نمونه‌های بزرگ، این آزمون ممکن است حتی برای انحراف‌های بسیار جزئی از نرمال بودن نیز مقدار احتمال (p -value) را معنادار نشان دهد و در نتیجه فرض نرمالیت را رد کند، در حالی که از نظر عملی چنین انحرافی اهمیتی ندارد. همچنین وجود داده‌های پرت^{۱۱} می‌تواند نتایج آزمون را مخدوش کند. از سوی دیگر، این آزمون صرفاً خروجی عددی ارائه می‌دهد و نوع انحراف (مثلاً تمایل به چپ یا راست بودن توزیع) را مشخص نمی‌سازد؛ بنابراین معمولاً توصیه می‌شود به‌منظور تکمیل تحلیل و ارائه تصویری دقیق‌تر، از روش‌های بصری نیز استفاده شود که شامل نمودار هیستوگرام^{۱۲} و نمودار کیو پلات^{۱۳} است. هیستوگرام فراوانی داده‌ها را نمایش می‌دهد و شکل زنگوله‌ای آن نشانه تقریباً

^۳ Statistical Tests

^۴ Graphical Methods

^۵ Shapiro-Wilk Test

^۶ Kolmogorov-Smirnov Test

^۷ Lilliefors Test

^۸ Anderson-Darling Test

^۹ Skewness

^{۱۰} Kurtosis

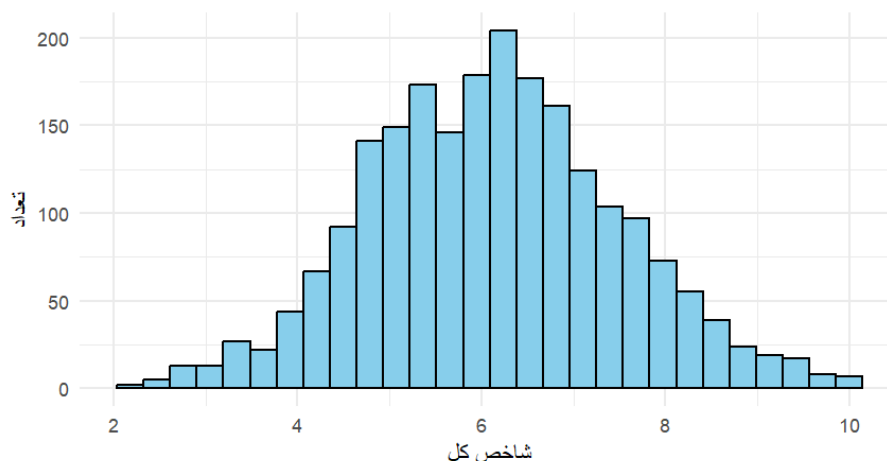
^{۱۱} Outliers

^{۱۲} Histogram Plot

^{۱۳} Quantile Plots

نرمال بودن توزیع است، در حالی که نمودار کیو پلات مقادیر واقعی داده‌ها را با مقادیر مورد انتظار در یک توزیع نرمال مقایسه می‌کند و نقاط نزدیک به خط قطری ۴۵ درجه نشان‌دهنده انطباق داده‌ها با نرمالیت هستند.

نتایج ترکیبی آزمون آماری و تحلیل‌های بصری نشان داد که داده‌ها از نظر آماری اندکی از نرمالیت انحراف دارند، اما توزیع آن‌ها تقریباً متقارن و فاقد مقادیر پرت شدید است. بنابراین، فرض نرمالیت تقریبی^{۱۴} برای شاخص پایش محیط کسب‌وکار قابل قبول است و استفاده از آزمون‌های پارامتریک آنووا و آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس به صورت مکمل معتبر است.

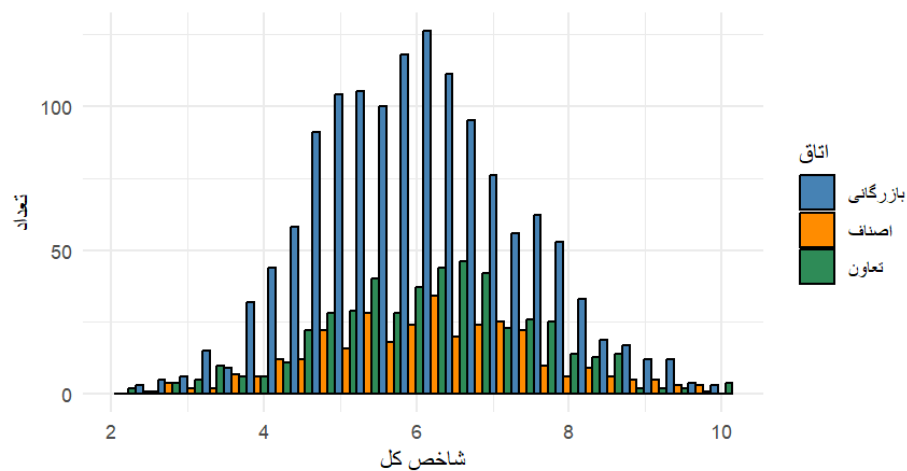

جدول ۱۸- نتایج آزمون شایپرو-ویلک

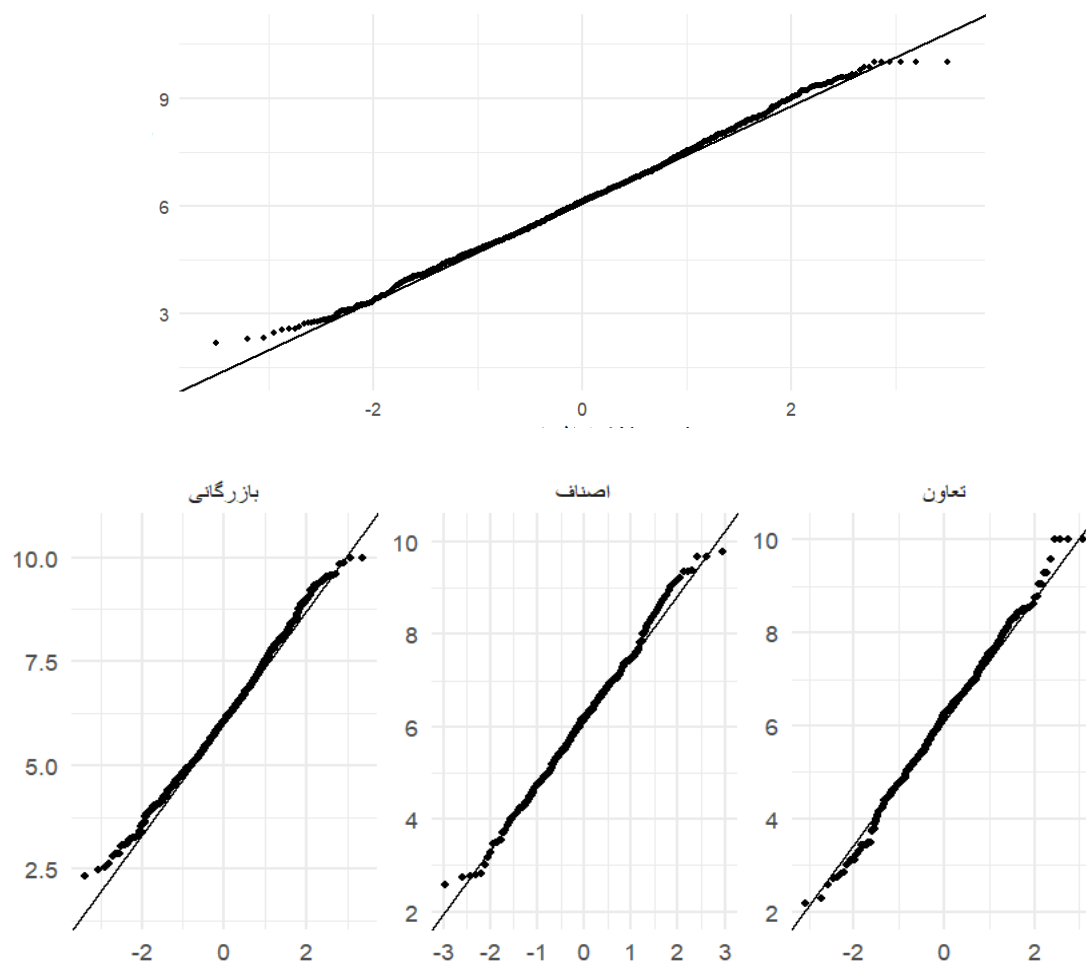
گروه مورد بررسی	آماره آزمون (w)	سطح معناداری (p-value)	نتیجه آزمون
اصناف	۱.۰۰	۰.۰۰۰۴۵	توزیع نرمال نیست
بازرگانی	۱.۰۰	۰.۰۰۱	توزیع نرمال نیست
تعاون	۱.۰۰	۰.۰۰۰۲۶	توزیع نرمال نیست

^{۱۴} Approximate Normality

نمودار ۷- نمودارهای هیستوگرام شاخص پایش محیط کسب و کار

نمودار ۸- نمودار کیوکیو پلات (Q-Q Plot) پایش محیط کسب و کار تابستان ۱۴۰۴

همان‌طور که جدول نشان می‌دهد، در تمامی گروه‌ها مقدار احتمال (p-value) کمتر از ۰.۰۵ است؛ بنابراین فرض صفر مبنی بر نرمال بودن داده‌ها رد می‌شود. هرچند این نتیجه از نظر آماری نشان‌دهنده‌ی انحراف از نرمالیت است، اما با توجه به تعداد بالای نمونه‌ها (بیش از ۲۰۰۰ مشاهده) و شکل هیستوگرام‌ها، می‌توان گفت توزیع داده‌ها تقریباً متقارن بوده و نرمالیت نسبی برقرار است. بر این اساس، در ادامه از هر دو نوع آزمون پارامتریک و ناپارامتریک برای تحلیل تفاوت میانگین شاخص‌ها استفاده شده است.

بررسی نرمال بودن داده‌های شاخص با استفاده از چولگی و کشیدگی و نتایج

به منظور اطمینان از از صحت فرض نرمال بودن داده‌ها، توزیع شاخص پایش محیط کسب و کار در هر یک از سه گروه مورد بررسی (اتاق تعاون، اتاق بازرگانی و اتاق اصناف) از طریق شاخص‌های چولگی و کشیدگی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج حاصل از تحلیل آماری در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۹- شاخص‌های چولگی و کشیدگی پایش محیط کسب و کار زمستان ۱۴۰۴

اتاق	میانگین شاخص	چولگی	کشیدگی	تفسیر
اصناف	۶.۱۵۱۸۰۶	۰.۰۶۴۹۵۲	۲.۸۲۹۸۹۱	تقریباً نرمال
بازرگانی	۶.۱۵۱۸۰۶	۰.۰۶۴۹۵۲	۲.۸۲۹۸۹۱	تقریباً نرمال
تعاون	۶.۱۲۶۹۴۷	-۰.۰۷۹۴۸	۳.۰۱۱۲	نرمال با چولگی منفی

اگر مقدار چولگی نزدیک به صفر باشد (بین -۱ و +۱) توزیع داده‌ها متقارن است و اگر مقدار کشیدگی نزدیک به ۳ باشد شکل توزیع نرمال است. مشاهده مقادیر چولگی نشان می‌دهد که در هر سه گروه، میزان انحراف از تقارن بسیار اندک است (در بازه‌ی ۰.۵- تا ۰.۵+). که بیانگر توزیع نسبتاً متقارن داده‌هاست. همچنین، مقدار کشیدگی در حدود عدد ۳ (مقدار معیار برای توزیع نرمال) قرار دارد و تنها در گروه اصناف و بازرگانی اندکی کوچک‌تر است (۲.۸)، که نشان‌دهنده‌ی دم‌های بلندتر نسبت به توزیع نرمال می‌باشد.

با توجه به ترکیب نتایج عددی و بصری، می‌توان داده‌ها را از نظر عملی تقریباً نرمال در نظر گرفت. بنابراین، در تحلیل تفاوت شاخص میان گروه‌ها، از آزمون‌های پارامتریک مانند آنووا برای گروه‌هایی که تقریباً نرمال هستند و همچنین از آزمون‌های ناپارامتریک مانند کروسکال والیس برای تمامی گروه‌ها استفاده شد. این رویکرد ترکیبی، امکان تحلیل دقیق و معتبر تفاوت‌ها را فراهم می‌کند و همزمان حساسیت و محدودیت‌های داده‌ها را نیز در نظر می‌گیرد.

آزمون پارامتریک: تحلیل واریانس یک‌طرفه آنووا و نتایج

برای بررسی تفاوت شاخص پایش محیط کسب‌وکار میان گروه‌های اتاق تعاون، بازرگانی و اصناف، از تحلیل واریانس یک‌طرفه آنووا استفاده شد. آنووا یک آزمون پارامتریک است که میانگین یک متغیر کمی را در دو یا چند گروه مستقل مقایسه می‌کند و امکان شناسایی تفاوت کلی میان گروه‌ها را فراهم می‌کند. این روش نسبت به انجام چندین آزمون تی استیوودنت مستقل مزیت دارد، زیرا از افزایش احتمال خطای نوع اول جلوگیری می‌کند.

فرض‌های اصلی این آزمون به شرح زیر هستند: داده‌ها در هر گروه از توزیع نرمال پیروی کنند، واریانس‌ها بین گروه‌ها همگن باشند و مشاهدات مستقل باشند. همچنین برای برای مشخص کردن اینکه کدام گروه‌ها با یکدیگر تفاوت معنی‌دار دارند، از تست مقایسه‌های چندگانه توکی^{۱۵} استفاده شد، نتایج این آزمون به شرح زیر است:

جدول ۲۰- نتایج آزمون آنووا پایش محیط کسب و کار زمستان ۱۴۰۴

گروه‌ها. آزمون	مقدار F	درجه آزادی (df)	p-value	توضیح
آزمون آنووا	۰.۱۰	۲	۰.۹۱	تفاوت میان گروه‌های مورد بررسی معنادار نیست.

نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که تفاوت میانگین شاخص پایش محیط کسب و کار در گروه‌های اتاق تعاون، بازرگانی و اصناف از نظر آماری معنادار نیست. با این حال، به‌منظور بررسی دقیق‌تر و با توجه به نقض فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس برای مقایسه گروه‌ها استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲۱- نتایج تست مقایسه‌های چندگانه توکی

گروه‌ها	اختلاف میانگین ^{۱۶}	p-value	توضیح
اصناف-بازرگانی	۰.۰۴	۰.۹۰	تفاوت معنادار نیست
تعاون-بازرگانی	۰.۰۱	۰.۹۸	تفاوت معنادار نیست
تعاون-اصناف	-۰.۰۲	۰.۹۶	تفاوت معنادار نیست

در جدول مقایسه‌های چندگانه توکی، ستون «اختلاف میانگین» بیانگر تفاوت میانگین شاخص پایش محیط کسب و کار بین دو گروه مورد مقایسه است؛ به‌طوری که مقادیر مثبت نشان می‌دهد میانگین شاخص در گروه اول بیشتر از گروه دوم است. با این حال، با توجه به غیرمعنادار بودن آزمون تحلیل واریانس و نقض فرض نرمال بودن داده‌ها، نتایج این جدول صرفاً جنبه توصیفی داشته و مبنای نهایی استنباط آماری قرار نمی‌گیرند. ستون «سطح معناداری (p-value)» میزان شواهد آماری برای وجود تفاوت بین گروه‌ها را نشان می‌دهد؛ به‌گونه‌ای که در صورت کمتر بودن مقدار p از ۰.۰۵، تفاوت از نظر آماری معنادار تلقی می‌شود و در مقادیر برابر یا بیشتر از ۰.۰۵، تفاوت معنادار نیست. با توجه به نتایج، شاخص پایش محیط کسب و کار در گروه‌های اتاق تعاون، بازرگانی و اصناف تفاوت معنادار نیست. با توجه به اختلاف میانگین، وضعیت محیط کسب و کار این سه اتاق تقریباً به یک شکل ارزیابی می‌شود.

آزمون ناپارامتریک: آزمون کروسکال-والیس و نتایج

آزمون کروسکال-والیس یک آزمون ناپارامتریک است که برای بررسی تفاوت میان چند گروه مستقل استفاده می‌شود. این آزمون زمانی کاربرد دارد که فرض نرمال بودن داده‌ها برقرار نباشد یا وجود چولگی و کشیدگی در داده‌ها مشهود

^{۱۵} Tukey HSD Tukey Honest Significant Difference

^{۱۶} Mean Diff

باشد. پس از مشاهده تفاوت کلی معنی دار، برای مشخص کردن اینکه کدام گروه‌ها با یکدیگر تفاوت دارند، از مقایسه‌های جفتی دان^{۱۷} استفاده می‌کنیم. همچنین برای کنترل احتمال خطای نوع اول در انجام چندین مقایسه همزمان، تصحیح بونفرونی^{۱۸} اعمال می‌شود تا نتایج قابل اعتماد باقی بمانند.

جدول ۲۲- نتایج آزمون کروسکال-والیس برای پایش محیط کسب و کار- زمستان ۱۴۰۴

گروه‌ها. آزمون	آماره کای دو	درجه آزادی (df)	p-value	توضیح
آزمون کروسکال-والیس	۰.۷۳	۲.۰۰	۰.۶۹	تفاوت میان گروه‌های مورد بررسی معنادار نیست.

نتایج آزمون کروسکال-والیس نشان داد که تفاوت شاخص پایش محیط کسب و کار در میان گروه‌های اتاق تعاون، بازرگانی و اصناف از نظر آماری معنادار نیست. بر این اساس، شواهد آماری کافی برای وجود تفاوت معنادار بین گروه‌های مورد بررسی مشاهده نشد.

جدول ۲۳- نتایج مقایسه‌های چندگانه دان با تصحیح بونفرونی

گروه‌ها	آماره کای دو	p-value	توضیح
تعاون - اصناف	-۰.۰۲	۰.۹۸	تفاوت معنادار نیست
تعاون - بازرگانی	۰.۷۱	۰.۴۸	تفاوت معنادار نیست
بازرگانی - اصناف	۰.۶۳	۰.۵۳	تفاوت معنادار نیست

در این جدول، آماره کای دو شدت تفاوت رتبه‌ای میان دو گروه را نشان می‌دهد؛ هرچه مقدار مطلق آن بزرگ‌تر باشد، اختلاف میان گروه‌ها بیشتر است. ستون p-value سطح معناداری آماری تفاوت را مشخص می‌کند و مقادیر کمتر از ۰.۵۰ نشان‌دهنده تفاوت معنادار هستند. این سطح معناداری با تصحیح بونفرونی به کنترل احتمال خطای نوع اول کمک می‌کند و نتایج مقایسه‌های دو گروه را قابل اعتماد می‌سازد.

نتایج آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس نشان داد که تفاوت شاخص پایش محیط کسب و کار میان گروه‌های اتاق تعاون، بازرگانی و اصناف از نظر آماری معنادار نیست. همچنین نتایج آزمون‌های زوجی دان با تصحیح بونفرونی بیانگر آن است که هیچ‌یک از تفاوت‌های مشاهده‌شده بین گروه‌ها به سطح معناداری آماری نرسیده است؛ بنابراین، از نظر آماری تفاوت معناداری میان سه گروه مورد بررسی مشاهده نمی‌شود.

آزمون و تحلیل آماری بر اساس مؤلفه‌ها

با توجه به ماهیت داده‌ها و تعداد نمونه‌های موجود، انجام آزمون آماری تفاوت میانگین روی تک تک مؤلفه‌های پرسشنامه ممکن است با محدودیت‌هایی همراه باشد. داده‌های هر مؤلفه غالباً از توزیع نرمال تبعیت نکرده و چولگی و کشیدگی قابل توجهی دارند، بنابراین آزمون‌های پارامتریک کلاسیک مانند آنووا برای تمامی مؤلفه‌ها مناسب نیستند و استفاده از آن‌ها می‌تواند منجر به نتایج نادرست یا گمراه‌کننده شود. با این حال، برای تکمیل تحلیل و افزایش اعتبار

^{۱۷} Dunn Test

^{۱۸} Bonferroni Correction

گزارش، این بررسی با استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک کروسکال-والیس و مقایسه‌های چندگانه داون با تصحیح بونفرونی انجام شد تا تفاوت‌های رتبه‌ای بین مؤلفه‌های سه اتاق اصناف، بازرگانی و تعاون مورد ارزیابی قرار گیرد.

جدول شماره ۲۴- آزمون آماری و نتایج بر اساس هر یک از مؤلفه‌های پیمایشی

نتایج آزمون کروسکال-والیس						عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
معناداری	P_value تصحیح شده	اندازه اثر	P-value	درجه آزادی	آماره کای دو	
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۱۳	۲.۰۰	۴.۰۹	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
بله	۰.۰۰	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۲۱.۷۱	برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
خیر	۰.۳۱	۰.۰۰	۰.۰۱	۲.۰۰	۹.۰۷	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
بله	۰.۰۰	۰.۰۲	۰.۰۰	۲.۰۰	۴۳.۰۷	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۲۱	۲.۰۰	۳.۰۸	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۴۸	۲.۰۰	۱.۴۸	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۵	۲.۰۰	۶.۱۴	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی
بله	۰.۰۰	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۲۰.۶۵	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۹۴	۲.۰۰	۰.۱۲	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۵۳	۲.۰۰	۱.۲۸	رویه‌های نامعادله ممیزی و دریافت مالیات
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۲۰	۲.۰۰	۳.۲۷	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
خیر	۰.۲۹	۰.۰۰	۰.۰۱	۲.۰۰	۹.۲۲	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۴۶	۲.۰۰	۱.۵۴	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
خیر	۰.۶۷	۰.۰۰	۰.۰۲	۲.۰۰	۷.۵۴	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۷۰	۲.۰۰	۰.۷۰	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
بله	۰.۰۰	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۲۱.۸۹	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
بله	۰.۰۲	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۴.۹۴	عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۵۶	۲.۰۰	۱.۱۷	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۱۴	۲.۰۰	۳.۹۳	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
بله	۰.۰۱	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۶.۸۸	کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
بله	۰.۰۰	۰.۰۲	۰.۰۰	۲.۰۰	۳۴.۸۹	کمبود تقاضا در بازار
خیر	۱.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۷	۲.۰۰	۵.۳۱	کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
بله	۰.۰۰	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۲۵.۶۴	کمبود نیروی کار ماهر
بله	۰.۰۰	۰.۰۵	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۰۸.۴۵	محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
بله	۰.۰۱	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۵.۳۷	محدودیت دسترسی به آب
بله	۰.۰۱	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۶.۰۷	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
بله	۰.۰۲	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۴.۳۵	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
خیر	۰.۰۵	۰.۰۱	۰.۰۰	۲.۰۰	۱۲.۶۱	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی

تحلیل نتایج آزمون ناپارامتریک کروسکال-والیس برای هر مؤلفه

در جدول نتایج هر مؤلفه چند شاخص مهم ارائه شده است که مفهوم آن‌ها به شرح زیر است:

آماره کای دو (χ^2): این مقدار نشان‌دهنده شدت اختلاف بین گروه‌هاست. هرچه آماره بزرگتر باشد، نشان می‌دهد که توزیع مقادیر در گروه‌ها بیشتر متفاوت است و احتمال معناداری آماری افزایش می‌یابد. آماره‌های کوچک نشان‌دهنده شباهت نسبی توزیع‌ها بین گروه‌ها هستند.

مقدار P_value: این عدد احتمال رخ دادن اختلاف مشاهده شده به صورت تصادفی را نشان می‌دهد. مقدار کوچک (p معمولاً کمتر از ۰.۰۵) بیانگر این است که اختلاف بین گروه‌ها از نظر آماری معنادار است و احتمال اینکه به صورت شانس اتفاق افتاده باشد بسیار کم است.

اندازه اثر^{۱۹}: این شاخص میزان اثر واقعی و اهمیت عملی اختلاف بین گروه‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. حتی اگر اختلاف از نظر آماری معنادار باشد، اندازه اثر کوچک نشان می‌دهد که اختلاف از نظر عملی قابل توجه نیست. به این صورت که اگر اندازه اثر نزدیک صفر باشد اثر کوچک، ۰.۰۶ تا ۰.۱۴ اثر متوسط، و بالای ۰.۱۴ اثر بزرگ و چشمگیر است.

مقدار p تصحیح شده^{۲۰}: وقتی چندین مؤلفه همزمان بررسی می‌شوند، احتمال خطای نوع اول افزایش می‌یابد. با استفاده از روش بنجامینی-هوچبرگ^{۲۱}، مقدار معناداری هر مؤلفه تصحیح می‌شود تا از اشتباه در نتیجه‌گیری جلوگیری شود.

معناداری بعد از تصحیح: با توجه به مقدار معناداری تصحیح شده، مشخص می‌شود که اختلاف بین گروه‌ها واقعاً معنادار است یا خیر؛ اگر مقدار «بله» باشد، نشان می‌دهد که حداقل دو گروه در آن مؤلفه با یکدیگر اختلاف معنادار دارند، اگر «خیر» باشد، اختلاف قابل توجه آماری وجود ندارد.

با توجه به مقادیر آماره کای دو، مقدار معناداری و اندازه اثر، هر مؤلفه‌ای که مقدار معناداری تصحیح شده آن کمتر از ۰.۰۵ و اندازه اثر قابل توجه داشته باشد، به عنوان مؤلفه معنادار شناسایی شد. این بدان معناست که در آن مؤلفه، وضعیت یکی از اتاق‌ها نسبت به دیگری به شکل معنادار متفاوت است. مؤلفه‌هایی که مقدار معناداری بالا یا اندازه اثر بسیار کوچک دارند، تفاوت آماری معنی‌داری بین گروه‌ها نشان نمی‌دهند و بنابراین به عنوان مؤلفه غیرمعنادار در نظر گرفته شدند.

مقایسه‌های چندگانه داوون برای تمامی مؤلفه‌های پایش

پس از آن‌که آزمون کروسکال-والیس نشان داد که بین سه اتاق اصناف، بازرگانی و تعاون در برخی مؤلفه‌ها تفاوت معنادار وجود دارد، لازم بود مشخص شود این تفاوت‌ها دقیقاً بین کدام دو گروه رخ داده است.

^{۱۹} Effect Size, Measured by epsilon squared (ϵ^2)

^{۲۰} Bonferroni-corrected p-value

^{۲۱} Benjamini-Hochberg

به دلیل غیرنرمال بودن داده‌ها و ماهیت رتبه‌ای متغیرها، برای انجام این مقایسه‌ها از آزمون چندگانه داوون با تصحیح بونفرونی استفاده شد.

آزمون داوون این امکان را فراهم می‌کند که:

- هر سه اتاق به صورت دوتایی با یکدیگر مقایسه شوند،
- میزان بزرگی تفاوت‌ها با آماره $Z^{۲۲}$ مشخص شود (هر چه مقدار آماره Z بزرگتر باشد یعنی شاخص در گروه اول بالاتر است و بنابراین وضعیت نامساعدتری دارد)،
- در نهایت با استفاده از مقدار p تصحیح‌شده تعیین شود که کدام تفاوت‌ها از نظر آماری معنادار هستند.

جدول ۲۵ - نتایج آزمون‌های انجام شده بر اساس اتاق‌ها (تعاون، اصناف و بازرگانی)

نتایج آزمون مقایسه چندگانه داوون						عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
عدد شاخص بیشتر (وضعیت نامساعدتر) برای اتاق	گروه معنادار	P. value تصحیح شده	P-value تصحیح نشده	آماره Z	گروه مقایسه	
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۸۹	-۰.۱۳	بازرگانی - اصناف	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۱۴	۰.۰۵	-۱.۹۹	بازرگانی - تعاون	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۵۴	۰.۱۸	-۱.۳۴	اصناف - تعاون	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۴.۰۷	بازرگانی - اصناف	برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط ماموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۱	۰.۰۰	-۳.۰۶	بازرگانی - تعاون	برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط ماموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۵۹	۰.۲۰	-۱.۲۹	اصناف - تعاون	برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط ماموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و...
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۴۰	۰.۱۳	-۱.۵۱	بازرگانی - اصناف	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
تعاون	شاخص گروه تعاون بالاتر است	۰.۰۱	۰.۰۰	-۲.۸۶	بازرگانی - تعاون	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۵۲	-۰.۶۴	اصناف - تعاون	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۵.۶۳	بازرگانی - اصناف	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۴.۴۸	بازرگانی - تعاون	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۲۵	۰.۰۸	-۱.۷۲	اصناف - تعاون	بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۲۷	۰.۰۹	-۱.۷۰	بازرگانی - اصناف	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۹۵	-۰.۰۷	بازرگانی - تعاون	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۴۰	۰.۱۳	-۱.۵۱	اصناف - تعاون	غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۸۸	-۰.۱۵	بازرگانی - اصناف	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه‌ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۷۵	۰.۲۵	-۱.۱۵	بازرگانی - تعاون	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه‌ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۳۵	-۰.۹۳	اصناف - تعاون	رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه‌ی تامین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی

^{۲۲} Z-statistic

ادامه جدول ۲۵ - نتایج آزمون های انجام شده بر اساس اتاق ها (تعاون، اصناف و بازرگانی)

نتایج آزمون مقایسه چندگانه داوون						عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
عدد شاخص بیشتر (وضعیت نامساعدتر) برای اتاق	گروه معنادار	P_value تصحیح شده	P-value تصحیح نشده	آماره Z	گروه مقایسه	
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۳۸	۰.۱۳	۱.۵۳	بازرگانی - اصناف	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ربطی به خرید محصولات ایرانی
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۰۸	۰.۰۳	۲.۲۳	بازرگانی - تعاون	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ربطی به خرید محصولات ایرانی
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۷۵	۰.۳۲	اصناف - تعاون	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ربطی به خرید محصولات ایرانی
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۴.۵۲	بازرگانی - اصناف	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۴۳	۰.۱۴	۱.۴۶	بازرگانی - تعاون	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۲	۰.۰۱	-۲.۷۹	اصناف - تعاون	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۷۷	۰.۳۰	بازرگانی - اصناف	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۹۱	-۰.۱۱	بازرگانی - تعاون	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۷۴	-۰.۳۴	اصناف - تعاون	وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۷۵	۰.۳۱	بازرگانی - اصناف	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۹۶	۰.۳۲	-۰.۹۹	بازرگانی - تعاون	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۹۶	۰.۳۲	-۰.۹۹	اصناف - تعاون	رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۲۸	۰.۰۹	۱.۶۷	بازرگانی - اصناف	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۹۰	۰.۳۰	۱.۰۳	بازرگانی - تعاون	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۴۹	-۰.۶۹	اصناف - تعاون	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۵۵	۰.۵۹	بازرگانی - اصناف	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
تعاون	شاخص گروه تعاون بالاتر است	۰.۰۱	۰.۰۰	۳.۰۴	بازرگانی - تعاون	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۳۳	۰.۱۱	۱.۶۰	اصناف - تعاون	فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۷۳	۰.۳۵	بازرگانی - اصناف	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۶۵	۰.۲۲	۱.۲۴	بازرگانی - تعاون	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۵۹	۰.۵۴	اصناف - تعاون	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۰۷	۰.۰۲	۲.۲۵	بازرگانی - اصناف	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
-	تفاوت معنادار نیست	۰.۹۰	۰.۳۰	-۱.۰۴	بازرگانی - اصناف	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۲	۰.۰۱	-۲.۷۱	بازرگانی - تعاون	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
-	تفاوت معنادار نیست	۱.۰۰	۰.۹۷	-۰.۰۴	اصناف - تعاون	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای در بازار

ادامه جدول ۲۵ - نتایج آزمون‌های انجام شده بر اساس اتاق‌ها (تعاون، اصناف و بازرگانی)

نتایج آزمون مقایسه چندگانه داوون						عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
عدد شاخص بیشتر (وضعیت نامساعدتر) برای اتاق	گروه معنادر	P_value تصحیح شده	P-value تصحیح نشده	آماره Z	گروه مقایسه	
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۴۱	-۰.۸۳	بازرگانی- تعاون	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۵۹	-۰.۵۴	اصناف- تعاون	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۴.۳۳	بازرگانی- اصناف	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
تعاون	شاخص گروه تعاون بالاتر است	۰.۰۲	۰.۰۱	۲.۶۷	بازرگانی- تعاون	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۲۲	۰.۰۷	-۱.۷۹	اصناف- تعاون	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۳.۶۵	بازرگانی- اصناف	عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۱۳	۰.۰۴	۲.۰۲	بازرگانی- تعاون	عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۲۵	۰.۰۸	-۱.۷۴	اصناف- تعاون	عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۵۵	۰.۶۰	بازرگانی- اصناف	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۹۴	۰.۳۱	۱.۰۱	بازرگانی- تعاون	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۸۵	۰.۲۰	اصناف- تعاون	فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تامین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۴۳	۰.۱۴	۱.۴۷	بازرگانی- اصناف	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۹۶	۰.۳۲	-۰.۹۹	بازرگانی- تعاون	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۱۴	۰.۰۵	-۱.۹۸	اصناف- تعاون	دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۳.۲۷	بازرگانی- اصناف	کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
تعاون	شاخص گروه تعاون بالاتر است	۰.۰۱	۰.۰۰	۳.۱۰	بازرگانی- تعاون	کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۴۸	-۰.۷۱	اصناف- تعاون	کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۵.۸۸	بازرگانی- اصناف	کمبود تقاضا در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۱.۰۰	۰.۴۶	۰.۷۴	بازرگانی- تعاون	کمبود تقاضا در بازار
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۴.۵۱	اصناف- تعاون	کمبود تقاضا در بازار
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۰۹	۰.۰۳	۲.۱۹	بازرگانی- اصناف	کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۷۴	۰.۲۵	۱.۱۶	بازرگانی- تعاون	کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۸۶	۰.۲۹	-۱.۰۷	اصناف- تعاون	کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
اصناف	شاخص گروه اصناف بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	۴.۷۲	بازرگانی- اصناف	کمبود نیروی کار ماهر
تعاون	شاخص گروه تعاون بالاتر است	۰.۰۲	۰.۰۱	۲.۸۱	بازرگانی- تعاون	کمبود نیروی کار ماهر
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۱۱	۰.۰۴	-۲.۰۸	اصناف- تعاون	کمبود نیروی کار ماهر
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۶.۵۰	بازرگانی- اصناف	محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
بازرگانی	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	۰.۰۰	۰.۰۰	-۹.۳۷	بازرگانی- تعاون	محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
-	تفاوت معنادر نیست	۰.۶۰	۰.۲۰	-۱.۲۸	اصناف- تعاون	محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت

ادامه جدول ۲۵ - نتایج آزمون‌های انجام شده بر اساس اتاق‌ها (تعاون، اصناف و بازرگانی)

نتایج آزمون مقایسه چندگانه داوون						عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
گروه مقایسه	آماره Z	P-value تصحیح نشده	P-value تصحیح شده	گروه معنادار	عدد شاخص بیشتر (وضعیت نامساعدتر) برای اتاق	
اصناف- تعاون	۰.۶۷	۰.۵۰	۱.۰۰	تفاوت معنادار نیست	-	محدودیت دسترسی به آب
بازرگانی- اصناف	۳.۹۱	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه تعاون بالاتر است	تعاون	محدودیت دسترسی به آب
بازرگانی- تعاون	۲.۳۱	۰.۰۲	۰.۰۶	تفاوت معنادار نیست	-	محدودیت دسترسی به آب
اصناف- تعاون	-۳.۹۶	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	بازرگانی	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
بازرگانی- اصناف	-۰.۲۵	۰.۸۰	۱.۰۰	تفاوت معنادار نیست	-	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
بازرگانی- تعاون	۳.۲۳	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه تعاون بالاتر است	تعاون	محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
اصناف- تعاون	۳.۷۳	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه اصناف بالاتر است	اصناف	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
بازرگانی- اصناف	۰.۱۲	۰.۹۰	۱.۰۰	تفاوت معنادار نیست	-	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
بازرگانی- تعاون	-۳.۱۵	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه اصناف بالاتر است	اصناف	فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
اصناف- تعاون	-۳.۴۸	۰.۰۰	۰.۰۰	شاخص گروه بازرگانی بالاتر است	بازرگانی	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی
بازرگانی- اصناف	-۱.۴۰	۰.۱۶	۰.۴۸	تفاوت معنادار نیست	-	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی
بازرگانی- تعاون	۱.۹۷	۰.۰۵	۰.۱۵	تفاوت معنادار نیست	-	موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی

به‌طور کلی، نتایج آزمون داوون نشان‌دهنده الگوی واضحی از تفاوت معنادار آماری در میانگین پایش محیط کسب و کار میان نمونه‌های مشارکت کرده در سه بخش (اصناف، بازرگانی و تعاون) را نشان می‌دهد:

۱. اتاق اصناف در بیشترین تعداد مؤلفه‌ها دارای نامساعدترین محیط کسب و کار بوده است، این اتاق در حدود نیمی از مقایسه‌های معنادار از نظر آماری، بالاترین مقدار شاخص را به خود اختصاص داده است.
۲. اتاق بازرگانی نیز در رتبه دوم، در تعدادی از مؤلفه‌ها وضعیت نامطلوب داشته، ولی الگوی ضعف آن به‌صورت پراکنده و غیرمتمرکز است. هرچند فراوانی آن کمتر از اتاق اصناف است.
۳. اتاق تعاون نیز در تعدادی از مؤلفه‌ها عملکردی نامطلوب داشته، اما تعداد این موارد کمتر از دو گروه دیگر است و نمیتوان آن را بطور کلی نامساعدترین بخش دانست.

موانع، اقدامات و پیشنهادات اصلاحی در خصوص محیط کسب و کار تعاونی‌ها در ایران

بخش تعاون در اقتصاد ایران، بر اساس اصل ۴۴ قانون اساسی، به عنوان یکی از سه رکن اصلی اقتصاد (همراه با بخش دولتی و خصوصی) تعریف شده است. این بخش با هدف افزایش مشارکت مردمی، ایجاد اشتغال پایدار، کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تأمین نیازهای مشترک اعضا، نقش کلیدی در توسعه پایدار ایفا می‌کند. طبق آمارهای رسمی، بیش از ۱۰۰ هزار شرکت تعاونی در ایران فعال هستند که حدود ۷.۱ میلیون فرصت شغلی ایجاد کرده‌اند. با این حال، سهم بخش تعاون از اقتصاد ملی تنها حدود ۷-۵ درصد است، در حالی که قوانین، هدف‌گذاری ۲۵ درصدی را پیش‌بینی کرده است. این شکاف ناشی از موانع متعدد ساختاری، مالی، فرهنگی و قانونی است که توسعه کسب و کارهای تعاونی را با چالش‌های جدی روبرو کرده است. در این مطلب، به بررسی جزئیات این موانع می‌پردازیم و راهکارهای پیشنهادی را بر اساس منابع معتبر از جمله اتاق تعاون ایران تحلیل می‌کنیم.

موانع اصلی کسب و کار تعاونی‌ها

موانع تعاونی‌ها را می‌توان در سطوح خرد (درون سازمانی)، میانی (نهادی) و کلان (اقتصادی و فرهنگی) دسته‌بندی کرد. این موانع اغلب به صورت همزمان عمل می‌کنند و منجر به تعطیلی یا کم‌فعالی بیش از ۵۰ درصد تعاونی‌ها در سال‌های اخیر شده است.

۱. موانع مالی و تأمین سرمایه

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها، کمبود منابع مالی و دشواری دسترسی به تسهیلات بانکی است. تعاونی‌ها، به دلیل ماهیت غیرانتفاعی و تمرکز بر رفاه اعضا، اغلب سرمایه اولیه کافی ندارند و بانک‌ها تمایل کمتری به اعطای وام به آن‌ها نشان می‌دهند. همچنین، عدم بهره‌مندی از تخفیف‌های قانونی ۲۵ درصدی مالیات و ۲۰ درصدی حق بیمه، علی‌رغم تصویب قوانین مربوطه، فشار مالی سنگینی ایجاد می‌کند.

۲. موانع قانونی و اداری

قوانین پیچیده و بوروکراتیک، ثبت و اداره تعاونی‌ها را دشوار می‌کند. قانون بخش تعاونی مصوب ۱۳۷۰، علی‌رغم اهداف مثبت، اجرای ضعیفی داشته و نظارت‌های بیش از حد دولتی، مانع نوآوری می‌شود. برای نمونه، الزام به حداقل ۷ عضو برای تأسیس و محدودیت‌های انتقال سهام، ورود افراد جدید را سخت می‌کند. همچنین، ادغام وزارت تعاون با وزارت کار در سال ۱۳۹۰، منجر به کاهش تمرکز بر سیاست‌های حمایتی شده است. در شاخص سهولت کسب و کار بانک جهانی ۲۰۱۹ ایران رتبه ۱۲۸ از ۱۹۰ را کسب کرده و تعاونی‌ها در زیرشاخص‌هایی مانند "شروع کسب و کار" و "دریافت مجوزها" با موانع اداری روبرو هستند. در تعاونی‌های تولیدی، تأخیر در صدور مجوزهای زیست‌محیطی و صنعتی، تا ۶ ماه طول می‌کشد و هزینه‌های اداری را دو برابر می‌کنند.

۳. موانع فرهنگی و اجتماعی

عدم آگاهی عمومی از مزایای تعاونی‌ها و بی‌اعتمادی به ساختارهای جمعی، مشارکت ضعیف اعضا را به دنبال دارد. در ایران، فرهنگ فردگرایی غالب است و تحصیل‌کردگان دانشگاهی اغلب با شیوه‌های فعالیت تعاونی آشنا نیستند. مشارکت کم اعضا در مجامع عمومی و عدم فرهنگ کار جمعی، یکی از دلایل اصلی شکست تعاونی‌هاست.

۴. موانع مدیریتی و ساختاری

عدم کارایی مدیران، سنتی بودن ساختارها و کمبود استراتژی‌های توسعه، تعاونی‌ها را از رقابت با بخش خصوصی باز می‌دارد. در سطح خرد، مدیران اغلب فاقد مهارت‌های مدرن مانند بازاریابی دیجیتال یا زنجیره ارزش هستند. در تعاونی‌های تولیدی، عدم ادغام با فناوری‌های نوین، بهره‌وری را کاهش داده است.

۵. موانع کلان اقتصادی و خارجی

تحریم‌های بین‌المللی، نوسانات ارزی و تورم بالا، دسترسی به مواد اولیه و بازارهای صادراتی را محدود کرده است. در تعاونی‌های تولیدی، افزایش هزینه‌های واردات تجهیزات تولید را تحت تأثیر قرار داده است. همچنین، رکود اقتصادی کلی، فرصت‌های سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد.

برخی اقدامات انجام شده اتاق تعاونی به منظور رفع موانع کسب و کار زمستان ۱۴۰۴

۱- انتشار مجموعه ای در ارتباط با گزارش بانک جهانی Doing Business سال ۲۰۲۰ میلادی و تشریح موانع کلیدی و ارائه راهکارهای عملیاتی و ارائه به مبادی ذیربط در کشور برای بهره برداری.

۲- ترجمه و انتشار دقیق و کامل گزارش بانک جهانی Doing Business سال ۲۰۲۰ میلادی و ارائه به مبادی ذیربط در کشور برای بهره برداری

۳- انتشار مجموعه پایش محیط کسب و کار تعاونی‌ها در کشور (زمستان ۱۴۰۴) و انضمام بخش مرتبط با تفاوت‌ها و شباهت‌های اتاق‌ها (بازرگانی، اصناف و تعاون) در ارتباط با موانع و چالش‌های محیط کسب و کار.

۴- برگزاری وبینار با عنوان "فرصت‌های تجاری با اوراسیا با تمرکز بر همکاری‌های ایران و روسیه" برای رؤسا و مدیران اتاق تعاون و تعاونی‌ها بمنظور آشنائی و تسهیل تجارت با حوزه کشورهای اوراسیا

۵- نشست مشترک رئیس اتاق تعاون ایران با تعدادی از اتحادیه‌ها و تعاونی‌های مرزنشینان و مصرف، در راستای مصوبه ۲۱ آبان‌ماه سالجاری هیئت وزیران مبنی بر استفاده از ظرفیت استان‌های مرزی و منتخب برای تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز کشور و تنظیم بازار داخلی برگزار شد و ابعاد مختلف چالش‌های پیش‌روی این حوزه از جمله مسائل ارزی، سامانه‌های مدیریتی، تداخل‌های قانونی، قیمت‌گذاری، مالیات و نحوه صدور کارت‌های مرزنشینی مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت.

۶- رؤسای اتاق‌های تعاون، بازرگانی و اصناف ایران، در نامه‌ایی خطاب به محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی در خصوص خطرات و پیامدهای اجرای دفعی و گسترده الزام و اخذ ۱۰ درصد مالیات بر ارزش افزوده از خریداران و مصرف‌کنندگان هشدار دادند.

۷- رئیس کمیسیون تخصصی بازار سرمایه، بیمه و بانک اتاق تعاون ایران و مدیرعامل بانک توسعه تعاون مهمترین برنامه های بانک در راستای تسهیل گری تامین مالی بخش تعاون را اعلام کردند.

این کمیسیون تأمین مالی بنگاه‌های تعاونی را، به ویژه در اشکال جدید و نوین، در دستور کار قرار می‌دهد. وی افزود: ما حداقل حل دو مسئله مهم را در این کمیسیون هدف قرار می‌دهیم و به پیش می‌بریم که به نتیجه رسیدن آن، دستاوردهای ارزشمندی برای بخش تعاون خواهد داشت.

۸- نشست هیئت‌مدیره منطقه‌ای اتحادیه بین‌المللی تعاون در حوزه آسیا و اقیانوسیه (ICA-AP) کشورهای عضو بمنظور جمع‌بندی برنامه‌ها و هم‌افزایی منطقه‌ای در مسیر تقویت نقش تعاونی‌ها در توسعه پایدار برگزار شد

۹- تهیه و تنظیم نظرات اتاق تعاون ایران درباره پیش‌نویس دومین راهنما «حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی» و ارائه پیشنهادهای اصلاحی و تکمیلی مرتبط با بخش تعاون و پیشنهادهای کلی برای بهبود راهنمای حقوق فعالان اقتصادی در معاملات بخش عمومی به معاونت حقوقی رئیس جمهور

۱۰- تشکیل نمایشگاه بین‌المللی تجارت با اوراسیا در راستای بهره‌برداری تعاونی‌ها به عنوان فرصتی راهبردی برای باز تعریف نقش تعاونی‌ها در تجارت خارجی کشور. استفاده هوشمند و فعال از این رویداد، نه تنها به توسعه صادرات تعاونی‌ها کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به تقویت اشتغال، افزایش ارزش افزوده تولید و تثبیت جایگاه بخش تعاون در اقتصاد منطقه‌ای منجر شود. مسیری که با برنامه ریزی دقیق و حضور موثر، دست یافتنی خواهد بود.

۱۱- بررسی نحوه واگذاری شرکت‌های زیرمجموعه سازمان تأمین اجتماعی به تعاونی‌ها به منظور پایش و بهبود محیط کسب و کار در اتاق تعاون ایران با هدف ارایه مهم‌ترین موضوعات مرتبط با وضعیت محیط کسب و کار و روند واگذاری شرکت‌های زیرمجموعه سازمان تأمین اجتماعی به تعاونی‌ها و همچنین جمع‌بندی اقدامات مرتبط با پیگیری واگذاری شرکت‌های زیرمجموعه سازمان تأمین اجتماعی به تعاونی‌ها و تهیه بسته مسایل مالیاتی بخش تعاون جهت طرح در جلسه با رییس سازمان امور مالیاتی، بعنوان خروجی‌های اصلی.

۱۲- نشست بین‌المللی تعاون و سازمان ملل متحد و تدوین راهکارهای علمی و طراحی سیاست‌های توسعه‌ای مشترک.

۱۳- نشست مشترک رییس اتاق تعاون ایران و سفیر چین، ایران و چین بر تشکیل کمیته مشترک تعاونی و توسعه همکاری‌های اقتصادی با تاکید بر روابط راهبردی و دوستانه دیرینه میان تهران و پکن و تلاش برای گسترش همکاری‌های در حوزه‌های تعاونی، کشاورزی، صنایع معدنی، پتروشیمی و سرمایه‌گذاری مشترک شدند.

۱۴- تشکیل جلسات متعدد در ارتباط با تامین مالی فاکتورینگ و بهره‌برداری حداکثری از این ابزار در بخش تعاون.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

موانع فوق، تعاونی‌ها را از پتانسیل واقعی‌شان (مانند ایجاد اشتغال برای اقشار کم‌درآمد و توزیع عادلانه ثروت) دور کرده است. برای غلبه بر این چالش‌ها، پیشنهاد می‌شود:

- حمایت مالی: ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری تعاونی و اجرای تخفیف‌های قانونی
- اصلاح قانونی: ساده‌سازی ثبت و نظارت با تمرکز بر آموزش مدیران
- فرهنگی: کمپین‌های آگاهی‌رسانی و ادغام تعاونی‌ها با آموزش‌های دانشگاهی
- اقتصادی: تسهیل صادرات و استفاده از فناوری برای زنجیره ارزش در تعاونی‌ها

راهکارهای عملی برای غلبه بر موانع در مورد تعاونی‌ها در ایران

موانع مالی (کمبود سرمایه اولیه، دشواری دسترسی به تسهیلات بانکی، عدم بهره‌مندی از تخفیف‌های قانونی، و هزینه‌های بالای مواد اولیه) اصلی‌ترین عامل تعطیلی یا کم‌فعالی تعاونی‌های تولیدی در سال‌های اخیر بوده است. در ادامه، راهکارهای عملی، قابل اجرا و مرحله‌به‌مرحله با تمرکز بر مدل‌های موفق داخلی و بین‌المللی، ابزارهای مالی نوین و سیاست‌های حمایتی ارائه می‌شود.

۱. ایجاد صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاونی‌ها: کاهش ریسک بانک‌ها و افزایش دسترسی به وام با ضمانت دولتی. مشارکتی با مسئولیت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
 ۲. راه‌اندازی بازار سرمایه تعاونی در فرابورس و جذب سرمایه مردمی از طریق عرضه سهام
 ۳. اجرای تخفیف‌های قانونی مصوب (۲۵٪ مالیات + ۲۰٪ بیمه) و تسهیل برخورداری تعاونی‌ها از مزایای مذکور
 ۴. توسعه تعاونی‌های اعتباری محلی با هدف تامین مالی خرد با نرخ پائین سود
 ۵. استفاده از بلاکچین و توکن‌سازی دارایی جذب سرمایه خرد از مردم
 ۶. مشارکت با صندوق نوآوری و شکوفایی برای تعاونی‌های دانش‌بنیان با هدف تامین مالی
- در جدول زیر به عوامل کلیدی و اساسی که منجر به ایجاد تفاوت‌هایی در عملکرد نهایی بین بخش خصوصی و تعاونی‌ها شده است اشاره گردیده است.

جدول مقایسه تعاونی‌ها و بخش خصوصی در ایران ۱۴۰۴

معیار	بخش تعاونی	بخش خصوصی (سهامی خاص، عام)	برتری در این معیار
مالکیت	اعضا (حداقل ۷ نفر)	سهامداران (۱ نفر کافی)	بخش خصوصی
هدف اصلی	رفاه اعضا + سود مشترک	حداکثر سود سهامداران	بخش خصوصی
سرمایه اولیه	مشارکت اعضا (محدود)	جذب از بازار سرمایه، وام، سرمایه‌گذار	بخش خصوصی
دسترسی به وام	ضعیف ضمانت کم، ریسک بالا	قوی دارایی، گردش مالی، روابط	بخش خصوصی
تخفیف مالیاتی	اجرای ۲۵٪ مصوب، با مشکلات عدیده	معافیت‌های هدفمند (مناطق آزاد، دانش‌بنیان)	بخش خصوصی (عملی)
تخفیف بیمه تأمین اجتماعی	اجرای ۲۰٪ مصوب، با مشکلات عدیده	بدون تخفیف (ولی مذاکره با کارفرما)	مساوی
ورود به بورس فرابورس	محدود نیاز به ساختار سهامی	آسان، عرضه عمومی	بخش خصوصی
سرعت تصمیم‌گیری	کند (رای‌گیری مجمع)	سریع (هیئت مدیره)	بخش خصوصی
پایداری در بحران	بالا حمایت اعضا، هزینه کم	متوسط ریسک ورشکستگی بالا	تعاونی
اشتغال زائی پایدار	بالا ۱.۷ میلیون شغل با حدود ۱۰۰ هزار تعاونی	بالا (اما موقت و سودمحور)	تعاونی
سهم از GDP	۵ تا ۷ درصد	۶۰ تا ۶۵ درصد	بخش خصوصی
ریسک فساد داخلی	متوسط (عدم نظارت دقیق)	پایین (حاکمیت شرکتی)	بخش خصوصی
حمایت دولتی	اسمی قانون ۲۵٪، مشکلات در اجرا	عملی معافیت مناطق آزاد، وام یارانه‌ای	بخش خصوصی

تجربیات موفق تعاونی‌ها در سطح بین‌المللی:

تعاونی‌ها به عنوان یکی از ارکان اقتصاد اجتماعی، در سطح جهانی بیش از ۱ میلیارد عضو دارند و گردش مالی‌شان به بیش از ۴.۲ تریلیون دلار می‌رسد طبق گزارش پایش جهانی تعاونی‌ها^{۲۳} در سال ۲۰۲۳ این مدل کسب و کار، که بر پایه مشارکت داوطلبانه، مدیریت دموکراتیک و توزیع عادلانه سود استوار است، در کشورهای مختلف موفقیت‌های چشمگیری داشته است. تجربیات موفق تعاونی‌ها نه تنها در ایجاد اشتغال پایدار و کاهش نابرابری مؤثر بوده، بلکه در برابر بحران‌های اقتصادی مانند رکود ۲۰۰۸ یا همه‌گیری کووید-۱۹، مقاومت بالایی نشان داده‌اند. در این مطلب، به بررسی ۵ مورد از برجسته‌ترین تجربیات موفق بین‌المللی می‌پردازیم، که تمرکز ما در این مطلب بر ساختار، دستاوردها، چالش‌ها و درس‌های قابل الگوبرداری برای تعاونی‌های ایرانی است. این موارد بر اساس گزارش‌های معتبر مانند اتحادیه بین‌المللی تعاونی‌ها^{۲۴} و موسسه پژوهشی اروپایی تعاونی‌ها و شرکت‌های اجتماعی^{۲۵} انتخاب شده‌اند.

۱. تعاونی موندراگون^{۲۶} - اسپانیا

- تاریخچه و ساختار: تأسیس در ۱۹۵۶ در منطقه باسک اسپانیا توسط خوزه ماریا آریست و یک گروه از کارگران محلی. این تعاونی کارگری اکنون شامل ۸۱ شرکت (از صنعت تا خرده‌فروشی) با بیش از ۸۰,۰۰۰ کارمند-عضو است. مدل هیبرید (تعاونی + شرکت سهامی) اجازه ورود به بازارهای جهانی را داده است.
- دستاوردها: گردش مالی سالانه بیش از ۱۲ میلیارد یورو (۲۰۲۳)، نرخ بیکاری داخلی کمتر از ۲٪ (در برابر ۱۴٪ ملی)، و صادرات به بیش از ۱۵۰ کشور. در بحران ۲۰۰۸، تنها ۱۰٪ نیروی کار را کاهش داد و بر آموزش و تحقیق (با دانشگاه خود) تمرکز کرد.
- چالش‌ها و راهکار: رقابت با شرکت‌های خصوصی؛ حل با صندوق تضمین اشتغال (تا ۲۰٪ حقوق اعضا در بحران).
- نتیجه برای تعاونی‌های ایران: الگوبرداری از مدل آموزشی و صندوق ضمانت برای تعاونی‌های تولیدی ایرانی، که می‌تواند موانع مالی را کاهش دهد.

۲. تعاونی نونگ‌هیوپ^{۲۷} - کره جنوبی

- تاریخچه و ساختار: تأسیس در ۱۹۶۱ برای حمایت از کشاورزان پس از جنگ کره. اکنون بزرگ‌ترین تعاونی کشاورزی جهان با ۲.۵ میلیون عضو و شبکه‌ای از بانک‌ها، فروشگاه‌ها و صنایع غذایی.
- دستاوردها: گردش مالی ۱۱۷ میلیارد دلار (۲۰۲۳)، تأمین ۴۰٪ مواد غذایی کره، و ایجاد ۲۰۰,۰۰۰ شغل پایدار و نقش کلیدی در امنیت غذایی ملی و صادرات (مانند برنج به خاورمیانه).
- چالش‌ها و راهکار: نوسانات بازار جهانی؛ حل با سرمایه‌گذاری در فناوری (مانند زنجیره سرد دیجیتال) و بیمه محصولات.

^{۲۳} World Cooperative Monitor

^{۲۴} International Cooperative Alliance (ICA)

^{۲۵} European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises (Euricse)

^{۲۶} Mondragon Corporation

^{۲۷} Nonghyup - National Agricultural Cooperative Federation

- نتیجه برای تعاونی‌های ایران: توسعه تعاونی‌های کشاورزی روستایی با تمرکز بر صادرات و فناوری، برای غلبه بر تحریم‌ها.

۳. گروه آگریکول^{۲۸} - فرانسه

- تاریخچه و ساختار: تأسیس در ۱۸۹۴ به عنوان تعاونی اعتباری کشاورزان و در حال حاضر بزرگ‌ترین بانک تعاونی جهان با ۵۲ میلیون مشتری و ۴۰,۰۰۰ شعبه محلی.
- دستاوردها: گردش مالی ۸۹ میلیارد دلار (۲۰۲۰)، نرخ سودآوری ۱۵٪ بالاتر از بانک‌های خصوصی، و تأمین مالی ۳۰٪ پروژه‌های سبز اروپا (مانند انرژی تجدیدپذیر). در کووید-۱۹، وام‌های کم‌بهره به ۱ میلیون کسب‌وکار داد.
- چالش‌ها و راهکار: مقررات بانکی سخت؛ حل با مدل محلی-ملی (شعب محلی مالکیت مرکزی را دارند).
- نتیجه برای تعاونی‌های ایران: ایجاد تعاونی‌های اعتباری دیجیتال برای دسترسی به وام‌های خرد، که می‌تواند موانع مالی تعاونی‌های ایرانی را حل کند.

۴. گروه تعاونی روه^{۲۹} - آلمان

- تاریخچه و ساختار: تأسیس در ۱۹۲۷ به عنوان تعاونی خرده‌فروشی. اکنون با ۳۸۰,۰۰۰ کارمند، شبکه‌ای از سوپرمارکت‌ها و عمده‌فروشی‌ها در اروپا.
- دستاوردها: گردش مالی ۷۸ میلیارد دلار (۲۰۲۰)، سهم ۲۰٪ بازار خرده‌فروشی آلمان، و تمرکز بر پایداری (۹۰٪ محصولات ارگانیک). نرخ حفظ کارکنان ۹۵٪ و سودآوری پایدار در رکودها.
- چالش‌ها و راهکار: رقابت با والمارت؛ حل با تمرکز بر محصولات محلی و مشارکت مصرف‌کننده.
- نتیجه برای تعاونی‌های ایران: الگوبرداری در تعاونی‌های مصرف برای کاهش هزینه‌های خانوارها و افزایش سهم بازار.

۵. تعاونی خدمات اجتماعی سکوسلا^{۳۰} - ونزوئلا

- تاریخچه و ساختار: تأسیس در ۱۹۶۷ توسط کارگران محلی برای خدمات عمومی. اکنون شامل تعاونی‌های غذایی، پزشکی و با ۶۰,۰۰۰ عضو.
- دستاوردها: خدمات ارزان به ۴۰٪ جمعیت محلی، نرخ تورم داخلی ۵۰٪ کمتر از ملی، و بقا در بحران اقتصادی ونزوئلا (با تمرکز بر خودکفایی) و بیش از ۵۰ سال بدون یارانه دولتی.
- چالش‌ها و راهکار: تورم بالا؛ حل با مدیریت مشارکتی و چرخش مدیران (بدون حقوق ثابت).
- نتیجه برای تعاونی‌های ایران: مدل خدمات اجتماعی برای تعاونی‌های روستایی، به ویژه در شرایط تحریم، برای افزایش پایداری.

^{۲۸} Groupe Cr dit Agricole

^{۲۹} REWE

^{۳۰} Cecosesola

